

Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК ІХ

ЛЮТИЙ — 1958 — FEBRUARY

Ч. 97

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Галан А. — Під боян мої співи	1
Губаржевський І. — Дочці, поезія	1
Довженко Ол. — Поема про море	1
Соловей Д. — Повільне удушвання української науки	5
Волиняк П. — Соловей України	11
Нагнибіла М. — Солов'ю України	13
Гірник М. — До старшого друга	13
Ткаченко В. — Улюбленому поетові	14
Дорошко П. — Наш заспівувач	14
Сосюра В. — Коли поїзд удаль загуркоче...	15
Битинський М. — Крути	16
Прус П. — Гр. Ів. Петровський	23
Головка Ю. — Гр. Петровський на концерті Хорансу	25

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

М. Ю. Рачков. Жіночий портрет. Сумський художній музей.

(“Україна”, ч. 10, 1956)

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Енгель А., Річмонд Гілл., Н. Йорк, США	2
Наумчук П., Торонто, Канада	1
Іваненко Л., Чікаго, Ілл., США	1
Коба Т., Лондон, Онт., Канада	1
Дербуш М., Міннеаполіс, Мінн., США	1
Худяк А., Детройт, Міч., США	1
Корженівський В., Торонто, Канада	1
Кошиць Тетяна, Вінніпег, Манн., Канада	1
Чумак В., Монтреаль, Кв., Канада	1
Гава Н., Форт Вілліам, Онт., Канада	1

“НОВІ ДНІ”

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во “Нові Дні”, редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$ 3.50, піврічна \$ 2.00

США — річна: \$ 4.00, — піврічна: \$ 2.50 амер.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI, Box 452, Term. “A”
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:

S. Krywolar, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia

Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Аргентині:

“Peremoha”, 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina

Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

“NOWI DNI”, a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak.

Address:

Nowi Dni, Box 452, Term. “A”, Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail. Post Office Dept., Ottawa.

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛІВ ЖЕРТВУВАЛИ:

Бремер Ол., Торонто, Канада	6.50
о. прот. Чижів Е., Судбури, Онт., Канада	5.00
Вікул Лідія, Міннеаполіс, США	3.00
Перепелюк В., Лин Лейк, Ман., Канада	3.00
Манченко Ів., Бруклін, Н.-Йорк, США	2.50
Николенко Д., Чельсія, Масс., США	2.50
Шембель Галина, Бінгемтон, Н.-Й., США	2.00
Гончарук В., Кітченер, Онт., Канада	1.50
Пелих Дм., Едмонтон, Альта, Канада	1.50
Хохітва Т., Торонто, Канада	1.50
Вишинський І., Форт Вілліам, Онт., Канада	1.50
Пуляк С., Форт Вілліам, Онт., Канада	1.50
Кизим Я., Форт Вілліам, Онт., Канада	1.50
Турченко Б., Монреаль, Канада	1.50
Громницький М., Сан Франциско, Каліф., США	1.00
Дрегер А., Прінс Дж., Б. К., Канада	1.00
Татарко П., Рочестер, Н.-Й., США	1.00
Овсяник І., Бруклін, Н.-Йорк, США	1.00
В'юн Яків, Чікаго, Ілл., США	1.00
Горленко Ніна, Філадельфія, Па., США	1.00
Ростовенко М., Детройт, Міч., США	1.00
Л. І., Санта Роза, Каліф., США	1.00
Пономаренко В., Клівленд, Огайо, США	1.00
Столяр В., Брентфорд, Онт., Канада	0.50

Сердечно дякуємо всім за допомогу!

Редакція

Ми вже кілька разів повідомляли, що з жовтня піднесено передплату на “Нові Дні” в Канаді і США. У Канаді тепер передплата не 3.00, а 3.50 дол., а в США замість 3.50 — 4.00 дол. В інших країнах передплата залишилися без змін.

Частина передплатників і далі шлють гроші за старими цінами. Не маємо змоги написати кожному зокрема, тому в таких випадках (одержавши передплату за старим цінником, себто на півдолляра менше), зараховуємо її не за 12, а тільки за 10 місяців.

Просимо малих сум особистими чеками не слати, а тільки поштовими переказами.

Адміністрація

Сердечно дякую за хороші різдвяні й новорічні побажання, яких я одержав чимало. Вибачте, якщо когось я не привітав особисто: дуже мені хотілося це зробити, але не встиг, бо інакше різдвяні числа до Різдва я не зумів би здати на пошту.

П. Волиняк

“МІЛАНА” Г. МАЙБОРОДИ

До 40-річчя Жовтня колектив Київської опери поставив оперу українського композитора Г. Майбороди “Мілана”.

Дія опери відбувається в 1939-44 рр. 1-го листопада 1957 р. відбулася прем'єра. У виставі брали участь М. Гришко, Б. Гмиря, П. Билинник — (нар. арт. СРСР), нар. арт. УРСР Л. Лобанова, засл. арт. В. Козерацький, С. Коган, С. Козак, солісти — Є. Мірошніченко, І. Клякун, З. Кушнар'єва та ін. Оперу ставив нар. арт. УРСР В. Скларенко, оформлення — нар. худ. УРСР — Ф. Нерода, балетмайстер — засл. арт. В. Вронський, диригент — засл. арт. В. Тольба.

Кияни тепло прийняли прем'єру.

А. ГАЛАН

ПІД БОЯН МОЇ СПІВИ ЛЮБИЛА ТИ...

Під боян мої співи любила ти,
Під дзвінкий український боян.
Був тоді, наче з бронзи я вилитий,
Не боявся ні бою, ні ран.

Ми ходили ланами барвистими
І про радощі мріяли вдвох,
Та тебе на війні з комуністами
Не зберіг, не помилював Бог.

Рідний край мій нидіє за ґратами,
Почорнів усупільнений лан.
Із очима, журбою налятими,
Я беру голосистий боян...

Для вояцтва була ти сестрицею,
А мені за дружину була.
Поховали тебе під ялицею,
Вдалині від твого села.

Ту могилу розорано танками,
Мабуть, там і трава не росте.
Та не стала ти в ворога бранкою,
І ім'я твоє чисте й святе.

І. Губаржевський

ДОЦЦІ

Я не можу сказати тобі, що таке є краса, ,
І не хочу сказати про це, щоб її не згубить, —
Бо сказати — це сховати красу під руїнами слів,
Бо сказати — це обмежити те, що не має межі.

Але як я розкрию тобі те, що чую й ношу:
Те, що ним я живу (і без чого б не жив),
Те, що ним я підношусь над все: над добро і над зло,
Те, що ним я, як келихом п'ю з джерела простоти;

Те, із ного в долині страждань квітка щастя росте,
Що у квітці, в людині, в землі є початком життя,
Те, за що умира молодий і старий чим живе,
І що раз народившись в душі, є сильніше за смерть?..

Я не можу сказати тобі, і не хочу сказати,
Бо сказати — це втопити в словах надсловесні пісні,
Бо сказати — це убити Творця у творінні Його,
В межах слова стиснувши Того, Хто не відає меж.

Англія, 1955.

Олександр ДОВЖЕНКО

ПОЕМА ПРО МОРЕ

(Продовження)

— Ой!.. Бачив?
— Що?
— Ти нічого не бачив?
Алік відкриває очі.
— А що я міг бачити?

Антоніна стурбована відсутністю дітей. Вже ніч,
а їх нема.

— Чого ти там плачеш, Михайлику?
— Гарний хлопчик, — каже генерал Федорчен-
ко.
— Ой, гарний. А талановитий! Ого як поставлю

миску борщу, з'їдає в одну мить. І батько такий
швидкий та вправний. Все робить походя... Чого
ти там плачеш, гуляко?

— Алік б'ється, — крізь сльози відповідає Ми-
хайлик, підходячи до баби.

— Ти нащо побив Михайлика?
— Я не бив. Я тільки раз його покаштував.
— Для чого?
— А хай не бреше. Бреше, потім ще зається.
— Я брехав?
— А про царя ти що казав?.. Не брехав?..
— А що він казав? Про якого царя?
— Він казав, що він його бачив.

— Кого?
— Царя.
— Стида в тебе нема. Адже він меншенький...
— Вибив царя з голови, — зауважив старий

Федорченко. — Видно, один піде по службовій лінії, а з другого вже, мабуть, письменник або артист вийде. Ну, добре, спати давайте...

Запізнілі машини проходять, навантажені втомленим за день народом. Без пісень і навіть без розмов.

Олеся йде сама дорогою, легка, витончена, прудка. Пишається ходюю. Десь і він тут спішить їй назустріч.

Ось він. Їй хочеться бути з ним вночі серед степу одній.

Ось вона. Їйому хочеться бути з нею одною висчі серед степу.

“Хочу лежати в степу в теплу ніч одна, хочу дивитись на небо. А наді мною щоб тільки зірки й твоє обличчя, мій любий. І ніколи не забути мені цього в житті, ніколи...”

Машини проходять у темряві, вантажені втомленим людом. Тихо зникають.

Їх руки сплелися, а очі дивляться в очі з такою серйозністю, наче кожне їх слово, кожний відтінок думки має вирішальний для всього їх життя смисл. Так і йдуть вони, тісно пригорнувшись одне до одного і віддаючись розмовам, не призначеним для стороннього вуха.

— Скажи, при комунізмі будуть страждати?

— Аякже! Якщо будуть любити, значить будуть і страждати, тільки про це говорити не прийнято.

— Я так думаю, будуть. Вчора, коли ти не прийшов, я так страждала, так страждала, така була нещаслива... А ти?

— Я не дуже страждав.

— Як ти не страждав? Не говори мені так.

— Ні, я страждав, тільки мало.

— Як мало? Чому?

— Машину, розумієш, засмоктало в болоті, гондини півтори витягували, обмастився, як чорт.

— Іваночку, скажи, що ти мене любиш.

— Да.

— Голосно скажи: “люблю!”

— Да.

— Голосно: “люблю!” Ну!

— Ну, голосно. Ой, ну перестань, чесне слово. Мені се важко вимовити.

— Чому?

— Ну, ти ж знаєш.

— Ні.

— Некрасивий я, не бачиш?

— Неправда. Перестань. Не смій так говорити!

— Що, красивий, скажеш?

— Так. Ти майже абсолютно красивий. Ой, Іваночку... — цілує йому руку.

— Що ти!.. Ой! Яка ти... Їй-богу, ну що ти робиш? — Вони починають тихо цілувати один одного руки.

— Яка в тебе рука гарна. Як квіточка... Пальчики довгенькі...

— А в тебе яка велика, як лопата, і теж гарна. І обличчя... гарне.

— Ну годі.

— Адже мені особливої краси, Іваночку, не треба. І те, що ти не знаменитий, теж не біда. Адже душа в тебе красива.

— Душа — да... Натягався я з цим краном. Двома тягачами, розумієш, ледве впорались. Та ще трос обірвався, ой! Так я потім уже підійшов до твого віконця, — темно.

— Я спала?

— Да. Тоді я тихенько заспівав і собі пішов спати...

Підійду я чей до віконця,

Гей, будь щаслива, моє сонце...

Гей, будь здорова, моє сонце...

Співають удвох.

Степ, місяць, Дніпро.

Чути далекий гармонічний гул. Це звучать земснаряди — геніяльні машини епохи.

Минає ніч. Світає. І блідий місяць освітлює зовсім вже іншу картину в степу: іде Катерина і Голик Валерій. Видно, все в них преказано десятки разів і вже не під силу йти далі їм разом. Навіть краса ночі приймає сумний відтінок і тільки поглиблює муки дівчини. Катерина — молода, через те горе і страждання, які впали на її долю, пригнічують її з величезною силою. Що б не говорили, а для дівчини в розквіті юности любити і бути любимою — основне прагнення всього її ества. Це так само вірно й неминуче, як для похилого віку слабкість і прагнення спокою.

Що приніс їй любий в цю ніч? Які квіти, який політ думок і почуттів? У сумній тривозі дивимось ми на нього, подібно до художників, що стоять на самоті перед невдалими своїми творами: на що пішли фарби, полотно і праця?

Важко прочитати на холоднім обличчі Голика, чи судилося йому все життя волочити свої пороки і навіть просуватися з ними вперед і вище, чи ні. Все життя його зайняте однією нескладною справою близького прицілу і швидкого виконання. Все в нього поки що складається, на жаль, таким чином, що всяка наступна хвилина витискає без сліду минулу хвилину і що жодне явище внутрішнього змісту не потрясає його. Ніякі удари долі не освітлювали раптом світлом його неясну натуру. Але, можливо, трапиться щонебудь таке, коли, мов обпалений блискавкою, побачить він у правдивому світлі свою неприглядність — та пізно. Вже марні будуть і самокритика, і самоаналіза, і розшуки соціальних причин. Ніщо вже не поверне його душі гармонії, тому що все проходить тільки для смерті, для життя нічого не проходить. Тому не будемо поспішати з вироком: ось біле, ось чорне. Ось людина з сонною совістю, приставлена до великої справи в могутнім і розумнім колективі. І навіть цей кінець їх важливого діалога послухаємо спокійно в чарівну українську ніч.

Катерина: — Ти зрадив, обманив мене... Для чого?

Валерій: — Без драматизму... Ситий по горло.

Катерина: — Слова які... Чи думала я, що буду така нещаслива з тобою!

Валерій: — Ну, мало що. Можеш бути щаслива з другим.

Катерина: — З ким? Не муч мене.

Валерій: — Щастя, щастя... В наш великий вирішальний час є речі важливіші, ніж особисте щастя.

Катерина: — Які? Вкажи мені.

Валерій: — Обов'язок на благо батьківщини... соціалістичної.

Катерина: — Ти мені це кажеш... Ти раніш кавав...

Валерій: — Я кавав тобі й кажу: дай мені спокій з цим психологізмом.

Катерина: — Для чого ти обманював мене, чому брехав мені щодня й шовечора?

Валерій: — Це не обман. Я нічого в цьому не бачу, нічого, зрозуміла? Це життя. Все має свій початок і кінець. Невже тобі не ясно, що ми — квити.

Катерина: — Я зачала дитя.

Валерій: — Не знаю, не знаю. Це... Це даремно.

Катерина: — Валерій!

Валерій: — Я не можу любити одну. Інші можуть, а я не можу. Я так створений. Я натуральна людина. Я не хочу більше прикидатись. Нема!.. Було ось і нема, зрозуміла? Я всіх вас люблю, всіх бажаю, і всі ви мучите мене.

Катерина: — Себе ти любиш, більше нікого. Ти говорив мерзенності про мене. Ти хвалився своїм друзям, що в мене...

Валерій: — Ну годі, перестань!

Катерина: — Який жах!.. Слухай, це жахливо!

Валерій: — Ти чого хочеш? Змусити мене одружитись? Але ти ж сама кажеш, тобі ж набрехали, що в мене дві жінки, і в кожній по дитині! Чого ти хочеш?

Катерина: — Нічого... Останнє питання!..

Валерій: — Ну?

Катерина: — Поклянись мені...

Валерій: — Клянусь... В чому?

Катерина: — Не треба...

Вони йдуть уже не впарі. Минув той час, коли все у них було єдине — дихання, ритм, коли вони раділи погодженості всіх дотиків своїх, гармонії всіх рухів.

Катерина відстала, Голик іде один. Хвилина для нього тяжка. В цю прокляту хвилину Катерина йому неприємна. Він почуває себе винуватим перед нею, і тому майже ненавидить її. Ця ненависть трохи його облягшує і ніби виправдує його. Але полегшення швидко його покидає і він знову повний пекучої журби: "Ой, недобре, недобре... Чорт його знає, звідки на мене лізуть оці... І цікаві які, одна другої краща, потім дивишся — ні!.. І Катерина... Вона подобається мені більше всіх, але теж... Що в ній? Любов і краса, та майже і все. Оженюсь я на Світлані, тільки на Світлані, тільки на Світлані. Чому? Тому що її батько бог механізації, а це все. Все! І як воно виходить — зрозуміти не могу, будь я трижди проклятий, убити мене мало, сукиного сина, ну, чому я такий, чому? Ой-ой-ой!.. Хоча ні, дозвольте, почекайте, постривайте, адже головне не в цьому. Головне в тому, що комунізм будується, гребля росте, море наближається, і все це прекрасно, все чудово. І я адже расту, я дію в цьому великому, могутньому потоці. Да! Частково... я, звичайно, аморальний. Але — що моя аморальність? Ніщо. Крапля в морі... Треба ширше дивитися... Ширше і вище".

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

Катерина йде позаду. Відстала.

Одна.

Йй не хочеться жити, — так зневажено в ній все. "Не можу. Не хочу жити", гірко думає вона серед нічних просторів.

Тут автор не все записав, тому що не ясно до кінця, як відбувалися деякі сумні речі. Коли йому розповіли ранком, як заспівало щось у степу майже перед самим світанком, він подумав: "горе". Це покинута людина співала свій реквієм. До цього привернула її самотність, і це покладе неповторний свій слід на все, що буде відбуватися з нею далі.

Ховають Катерину з урочистими промовами. Не видно сліз. Тільки декілька молодих дівчат і літніх жінок, які поринули, очевидно, в грікі особисті спогади, та дві-три подруги тужать тихо й жалібно.

Але споглядання раптової смерті дівчини — красуні й трудівниці — кладе свій слід на серця всіх присутніх. Усі обличчя небуденно значні, а в профорга й групорга в очах появився вираз, хоч і суворий, але піднесений і непохитний. Промовці згадують чесноти Катерини — скромність і ще раз скромність, і працьовитість, і добру вихованість. Промовці клянуться не тільки не падати духом, а, навпаки, ще сильніше з'єднати ряди.

Про виконроба Голика не говорять прямо. Але поскільки чутки про справжню причину передчасної втрати вже другий день розбурхують молоді серця, викликають гнів і обурення, це обурення звучить в устах майже всіх промовців. Правда, прізвище Голика не вимовлялося, і таврується лише самий факт недорозвиненості людських відносин, які продовжують ще як пережитки перебувати в нашій суспільстві, але всім ясно, про кого йде мова. А зміст надгробних промов зводиться до того, що подібних недолюдків треба вимітати мітлою, випалювати гарячим залізом і до великих будов не підпускати на гарматний постріл.

На тему гарматного пострілу з особливою патетичною пристрасстю і ораторською майстерністю виступає сам Валерій Голик, якому хвилина підказує майже справжнє натхнення.

Як він наважився на подібний виступ, невідомо. І ніхто не перебиває його ні єдиним словом, не викликає на поєдинок, не наказує негайно вийти геть і ніколи не повертатися на будівництво. Така інертна сила умовности.

Коротко, повний глибокої скорботи, промовляє батько Катерини, голова колгоспу, який приїхав сюди.

— Прощай навіки, дівчинко моя... моя дитино. Ніколи я вже не почую ані пісень твоїх, ні твого сміху і не потішуся, старий і самотній, дітьми твоїми ненародженими. Буде, буде, нове море і нові хвилі! Розцвітуть степи і люди, розумні, в добрі і багатстві... Тільки страждання моє залишиться старим до кінця днів... — Тут голос Зарудного затремтів від туги, і це тремтіння передалось народу: серед жінок різноробочих почувся плач.

— ... Не зберіг тебе твій самотній батько... Прости... Все ніколи було... все ніколи, ніколи. А хтось зневажив твою красу й чистоту твою, і ти образилась на нас всіх і розплатилась... Ой, щед-

ро платимо, донечко моя, щедро!.. Хто він? Прокинься, скажи мені: хто цей жалюгідний, цей нікчемний...

Ідуть розмови по всьому будівництву: на бетоннім заводі, на греблі, на арматурних зварках, в самоскидах гомін іде:

— Ну, куди це годиться!.. Коли я дізнаюсь про подібні явища, мені хочеться кричати.

— Але це життя.

— Не хочу слухати.

— Адже ми діти велетенської війни. Згадайте пожежі, блокади, катастрофічні вибухи, табори смерти.

— Так. Таж воно все пройшло вже й минуло.

Пройшов ураган, а мертва зиб ще довго буде розбухувати людське море. Бідна дівчина...

— Як тепер батькові?!

— Жахливо.

— Виросли майже до всесвітніх розмірів: уже готуємось літати на інші планети. Як це поєднати?.. Планети і це...

— Не знаю. Якби я знав, я не водив би самокид. Чорт його знає! Зрозуміти не можемо...

Для розслідування печальної справи Катерини і висновків про Голика, винуватість якого доказана і яку він сам частково не заперечує, виділена спеціальна комісія з трьох прекрасних робітників будівництва на чолі з інженером Тихим. Але, на жаль, до цього дня ще не існує того міченого атома, який безпомилково просвітлював би придатність вищезгаданих товаришів якраз до цієї справи, а не свідчив би про їх громадянську гідність взагалі.

Помітивши зразу деяку неясність профілю прекрасної трійки, а також згадавши, що в одного з її членів теж було в минулому, не в такій, правда, мірі, але рильце в пушку, Голик намагається пом'якшити оргвисновки.

— Облиш, Голик, досить. — Голос трійки рішучий і не особливо суворий, тому що, очевидно, всяке діло має свою скуку. — Доведеться вліпити тобі строгака, не інакше.

— Так. Строгач забезпечений.

— Товариші...

— Строгач з попередженням. Все!

— Багато, товариші!.. Може, строгач, але без... Я прошу не травмувати мене. Я расту...

— Звичайно! Зростаючий кадр! — Тихий саркастично посміхнувся і встав. Його обурює Голик. — Ти дякуй, що все так обійшлося, і те, що бачив тут народ, — умовність, така собі фантазія автора, захопленого пристрастю моралізування. І що нещасний батько Катерини не плакав над труною і ти не виголошував своєї брехливої каїнової промови. Адже ж все це могло бути, Голик!

— Чорт його знає! І головне, працівник чудовий, от що прикро. Першорядний працівник, га?!

— Тут Голик починає міркувати, що можна спробувати ще захищатися, якщо перейти з оборони в наступ.

— Так, працівник я. Не буду прибіднятися. Тому закликаю вас підійти до питання перш за все і головним чином з позиції інтересів держави й виробництва в цілому, як такого. Крім того, я не бачу тут елементарного юридичного підходу: адже

факту не було. Самі тільки фантазії і розмови. Комусь хочеться, можливо, зіграти на цьому.

— Чого ради?

— Мало чого! Від заздрощів, що в мене перехідний прапор, що я расту і розширяю горизонт.

— Так. Можливо, ми не зрозуміли тебе, — сказав Тихий і подивився на товаришів.

— Звичайно.

— Але ми стараємось підібрати до тебе ключі... Ввійдіть!

Входить Катерина. Вона в роботі. Безперечно, її викликали з роботи.

— Здрастуйте.

— Привіт.

Голик сторопів. Як неприємно! Хочеться шезнути, провалитися.

Сказати їй щонебудь? Але що? В горлі пересохло.

— Я можу йти? В мене літучка...

Почав кашляти й сякаться.

— Можеш.

Швидко щезає. Зразу полегшало. В палісаднику стрічається з двома приятелями. Розмовляє, збуджено, радісно. Хоч ні, не зовсім: адже Катерину для чогось викликали.

— Ось що, Катю, — по-дружньому запитав її Тихий, коли Голик пішов. — Перш за все, як здоров'я, як морально-політичний стан?

— Чудово.

— Працюєш?

— Звичайно. Аякже!

— А не хотіла б перейти на іншу дільницю?

— Ні. Навіщо?.. Ні, ні! (Далі на стор. 30-ій)

Український Робітничий Союз

Братська, допомогово-обезпеченева організація в
Америці та Канаді

Організована в 1910 році, інкорпорована в 1911 р. Має понад 23,000 членів і понад \$ 6,000,000.00 майна. Має найкращого рода найновіші поліси забезпечення на дожиття і на посмертне. Виплачує річні дивіденди. Помагає бідним, хворим і нездібним до праці членам. Помагає матеріально незаможним українським студентам у вищих школах. Помагає своєму українському народові морально та матеріально в його стремлінні визволитись з чужого поневолення і здобути самостійну, соборну, демократичну Україну. Видає свій, демократичного напрямку часопис "Нарадна Воля" українською та англійською мовами.

Головний осідок У. Р. Союзу:

440 Wyoming Avenue, Scranton, Pa., U.S.A.

Телефон:

Diamond 2-0937.

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

Повільне удушвання української науки

Дещо з наслідків 37-річної окупації України й диктатури ЦК КПСС

“Розквіт культури радянського народу особливо помітний на прикладі союзних республік, зокрема Української Радянської Соціалістичної Республіки. Буржуазні націоналісти, які продали свої ратлінні душі американським імперіялістам, з піною на губах силкуються довести, що на Україні немає української культури, не чуто української мови. Собака гавкає — вітер несе”...

“Радянська Культура”, орган Міністерства культури УРСР, ч. 69 (277), Київ, 29. VIII. 1957.

“Під зорею Кремля розквітає наука й культура України... Ми, українці, горді і вдячні, що цих успіхів, цього розквіту ми досягли в дружбі з Москвою”...

“Радянська Культура” ч. 71 (279), Київ, 5. IX. 1957.

1. Що ми вкладаємо в поняття української науки.

Кілька років тому один із знаних наших науковців на еміграції на сторінках “Нових Днів” висловив якоесь заперечення щодо правильності вживання виразу — українська наука. Виходив він з тієї позиції, що наука інтернаціональна, що її принципи, її система, її методологія та її основні вимоги — скрізь однакові. Тому, щоб уникнути непорозумінь, мусимо перш за все з’ясувати, що ми розуміємо під висловом українська наука.

Справді, саме поняття науки, як такої, її системи, принципів, вимог та методології є поняттям єдиним і інтернаціональним. І тому кожен правдивий науковий твір, що задовольняє визнаним вимогам науки і не є твором псевдонауковим, вже самою своєю появою стає більшим чи меншим внеском до скарбниці світової науки, стає вселюдським надбанням. З цього погляду — наука інтернаціональна, і кожен правдивий науковий твір стає інтернаціональним, вселюдським надбанням. Але, щоб стати таким, кожен науковий твір має бути перш за все висловлений якоюсь людською мовою. Інакше він не стане ані науковим твором, ані внеском до вселюдської скарбниці наукових знань. Таким чином, під українською наукою ми розуміємо всі ті наукові твори й усі ті наукові надбання, що найперше знайшли свій вислів, були словесно оформлені в певну систему думок українською мовою. Через це, такі вислови, як — українська наука, французька наука, німецька наука, російська наука тощо, цілком правдиві, цілком на місці, коли під цим розуміється первинна мовна основа тієї науки (вірніше — творів тієї науки), а не якесь протиставлення одної національної науки іншій національній науці, бо справжня, правдива наука є таки єдина і встановлені нею

твердження є теж єдині, обов’язкові для всіх, якщо не доведено (за всіма правилами, що їх установила наука) їхньої хибності.

Кількість і якість наукових творів рідною мовою будь-якого народу визначають загальний рівень культури того народу. А також визначають вони вагу й місце того народу в розвиткові світової науки, яка є підсумком надбань і досягнень усіх національних наук разом взятих. Відси цілком зрозуміло, що затримання розвитку науки якогось народу його рідною мовою — обов’язково перетворюється в затримання культурного розвитку того народу, стає причиною його культурної, політичної та економічної відсталості, причиною його підлеглості. Разом з тим усе це призводить і до зменшення або й до цілковитого знецінення питомої ваги того народу в розвиткові світової науки й світової культури.

Усе це прекрасно розуміють всілякі окупанти та імперіялісти-колонізатори. Через це вони й стараються перш за все знищити або принаймні максимально загальмувати розвиток національної культури й науки того народу, що мав нещастя стати жертвою їхньої агресії, їхнього завоювання. Для цього у них виробилася ціла система заходів. Вони намагаються: частково фізично винищити культурний шар та наукові кадри підкореного народу, частково ж — асимілювати їх і поставити собі на службу. Для цього вони створюють умови, які паралізують діяльність національних наукових кадрів підкореного народу, не дають їм можливості творити наукові вартості своєю рідною мовою, не дають можливості розвивати наукову термінологію свого народу, не дозволяють збагачувати скарбницю його національних культурних надбань.

Найяскравіші та найгрубіші прояви цієї політики придушвання національних культур та наук, наук народів, території яких опинилися під окупацією, ми маємо в історії царської Росії та в історії радянської Росії, яка стала спадкоємицею “науки” політичного деспотизму й колоніалізму царської Росії та удосконалювачем “досягнень” у цій справі царської адміністрації та її абсолютистичного “централізованого государства”.

Щодо України, то як за часів царської адміністрації в Російській імперії, так і за часів диктатури російської комуністичної партії в СРСР, вона є найважливішим об’єктом застосування хижого московського колоніалізму з його супровідними явищами: з винищуванням українських національних культурних сил; з винищуванням або загальмуванням розвитку культурних та наукових надбань. Усе це має забезпечити Російській імперії (байдуже яку назву вона матиме) дальший визиск фізичних сил українського народу та його економіки. Різниця лише та, що з бігом часу та із зміною світової ситуації частково змінюються методи й

тактика, але лишається зате цілком незмінною — основна колоніальна мета.

2. Наука і вища школа.

Розвиток національної науки скрізь тісно пов'язаний із розвитком національної вищої школи, вищого навчання. Тому, щоб не допустити до розвитку національних культур і наук неросійських народів СРСР, за пляном московських шовіністів із ЦК КПРС усе навчання по вищих школах усіх неросійських народів СРСР було підпорядковане єдиному центрові в Москві — Міністерству Вищої освіти, яке складалося й складається, звичайно, з урядовців-росіян, завданням яких було й є розвивати російську науку. Та інакше й не могло бути. Адже в сталінській Конституції РРФСР у статті 54., в якій перераховано всі союзно-республіканські міністерства РРФСР, Міністерства Вищої освіти не значиться, воно для РРФСР не передбачене основним законом.¹⁾ Це означає, що Міністерство Вищої освіти СРСР — фактично і є міністерством вищої освіти РРФСР. І ось цьому то фактично (за своїм фізичним складом і завданнями) російському Міністерству Вищої освіти, його приватним національним інтересам підпорядковані вищі школи всіх, нібито, самостійних неросійських республік.

За Конституцією СРСР (стаття 78) Міністерство Вищої освіти є союзно-республіканське.²⁾ Проте до 1957 року в Україні не було навіть відповідника — союзно-республіканського Міністерства Вищої освіти УРСР. І в Конституції УРСР серед переліку союзно-республіканських міністерств (стаття 48) його не значилося. Був тільки при Раді Міністерств УРСР (як це видно із статті 45 Конституції УРСР) — “Начальник Управління по делам высшей школы”.³⁾ Треба думати, що цей начальник діяв як звичайний уповноважений московського Міністерства Вищої освіти і заступав його інтереси та його шкільну політику при Раді Міністрів УРСР. І лише цього 1957 року Верховна Рада УРСР за дозволом, очевидно, з Москви ухвалила “Закон про внесення змін і доповнень до тексту Конституції (Основного Закону) Української РСР”, і, за новою редакцією статті 48 Конституції УРСР, в Україні мало бути створене відсутнє досі союзно-республіканське Міністерство Вищої освіти.⁴⁾ Себто: в Україні мав з'явитися відповідник такому ж міністерству при уряді СРСР в Москві і йому, звичайно, підпорядкований. Чи матиме це бодай якісь позитивні наслідки для України — покаже майбутнє. Очевидно, це залежатиме й від того, чи створено при уряді РРФСР таке ж окреме міністерство. На жаль, нам не пощастило ознайомитися із змінами, що їх в 1957 р. було внесено до Конституції РРФСР. Все це з'ясується далі. Зараз же ми маємо яскраві негативні наслідки минулого.

Підпорядкування вищих шкіл України Міністерству Вищої освіти СРСР (фактично ж за своїми функціями — російському міністерству), що його закріплено було в середині 1930-их рр. сталінською Конституцією, було не даремне. Воно дало можливість великодержавним шовіністам-колонізаторам з Москви на законних підставах розгорнути

потужну тотальну русифікацію вищих шкіл неросійських народів СРСР, і в першу чергу — вищих шкіл України. Ці вищі школи України вже перед тим були добре “перечищені” П. П. Постишевим, що його ЦК ВКП(б) надіслав в Україну на початку 1933 р. із спеціальними диктаторськими уповноваженнями й завданнями. Він же, Постишев, руками ГПУ фізично винищив тоді або застав до концтаборів на поступове вимирання там величезну частину національних українських культурних та наукових кадрів.

За підрахунками, що їх року 1954 зробив В. Фелікс за радянськими даними⁵⁾, 77,5% усіх вищих шкіл в Україні було підпорядковано безпосередньо Москві, себто — цілком русифіковано. І тільки 22,5% вищих шкіл України було підпорядковано Києву і наука в них, можливо, якщо не цілком, то переважно провадилася українською мовою. Це — здебільшого в педагогічних школах. За нашими ж підрахунками, які зроблено на підставі московських даних про видання книжок в СРСР в 1955 р., слухачі й студенти середніх фахових та вищих шкіл України в 1955 р. користувалися у своїй навчальній праці на 80 — 85% з підручників, видрукованих в РРФСР російською мовою і тільки на 15 — 20% з підручників, видрукованих в УРСР. Це говорить про те, що процес навчання у цих школах зрусифікований мінімум на 80 — 85%. Кажемо — “мінімум”, бо це в тому разі, коли припустити, що решта 15 — 20% підручників, які видано було в Україні, усі вийшли українською мовою. Але це припущення без щонайменшого для нас сумніву не відповідає дійсності. В Україні половина назв книжок, як ми побачимо далі, видається російською мовою.

Коли ми кажемо, що процес навчання у фахових і вищих школах України мінімум на 80 — 85% зрусифікований, то це не значить, що так є в кожній окремій фаховій та вищій школі. Ні, це тільки пересічний показник для всіх цих шкіл на Україні. На практиці ж є школи, у яких навчальний процес зрусифікований цілком (це, здебільшого, індустріальні школи, а таких є більшість). Поруч з цим є й такі, де навчання або цілком, або переважно провадиться українською мовою (здебільшого — це педагогічні школи, а таких є значно менше).

А якщо навчальний процес по вищих і фахових школах України на 80 — 85% зрусифікований, то зрозуміло, що й наукова продукція професорів та науковців-дослідників має бути зрусифікована не в меншій мірі вже з самої необхідності провадити навчальний процес російською мовою, та через панування російської урядової мови у науково-дослідних установах України.

Беремо для прикладу Харківський університет. Він має своє видавництво, проте наукові праці з різних ділянок знання виходять у цьому видавництві — російською мовою. Ось кілька відомих нам прикладів. “Ученые записки. Труды географического факультета, посвященные 150-летию Харьковского Университета” (1955, стор. 213) вийшли російською мовою. “Циркуляр астрономической обсерватории” Харків. Університету, що виходить періодично за редакцією Н. П. Барабашова, видається

— російською мовою. Два грубих томи матеріалів — “Подготовка Великой Октябрьской социалистической революции на Украине” (1955, стор. 941) і “Победа Великой Октябрьской революции и установление Советской власти на Украине” (1951, стор. 511) з великими вступними статтями редактора, кандидата істор. наук, С. М. Королівського також вийшли російською мовою. Працю доктора істор. наук А. П. Ковалевського — “Книги Ахмеда Ибн-Фадлана о его путешествии на Волгу в 921 — 922 гг., Статьи, перевод и комментарии” (1956, стор. 345) також видано російською мовою. “Ученые записки математического отделения физ.-мат. факультета Харьков. университета и Харьков. математич. О-щества” теж виходять російською мовою.

І навпаки, ми не натрапляли не тільки на книжки, а й на згадку про жодне видання цього університету за останнє, скажімо, десятиріччя українською мовою. Очевидно, якщо вони й були, то дуже вже їх мало.

До речі, згадані раніш “Ученые записки математического отделения” Харків. університету, які виходять у світ понад 55 років, з кінця 1920-их і в 1930-их рр., коли в Харківському університеті почали бути виростати кадри вчених математиків-українців, стали з'являтися в світ українською мовою. Проте зараз українська мова з цих “Ученых записок” зникла, як зникли й кадри вчених математиків-українців Харківського університету. І знову це видання, як і за царських часів, виходить російською мовою.

Але вертаємося до усіх згаданих раніш видань Харківського університету. При ознайомленні з ними вражає те, що науковці, прізвища яких там ми згадали, і які раніше писали свої праці українською мовою, тепер чомусь пишуть російською мовою. Чому? Відповідь може бути лише одна: до цього примушує їх тиснення режиму диктатури ЦК КПРС, його русифікаційна колоніальна політика щодо вищої школи в Україні.

Таку ж картину русифікації наукової праці можна намалювати і для Київського, і для Львівського, і для інших університетів та інститутів України. Іноді, як от на виданнях Львівського університету, на титульних сторінках панує навіть українська мова — “Наукові записки. Т. 38. Серія мех.-мат. В. 7. Вид-во Львів. універ., Львів, 1956, стор. 104”, — але в середині від першої до останньої сторінки все написано російською мовою. Скрізь ми маємо похмуру картину. Українська наука в Україні за плянами й директивами ЦК КПРС загальмована у своєму розвитку й перебуває в стані повільного удушвання й замирання. Її місце в Україні має зайняти протегована партією російська наука. Така сьогочасна дійсність. Така політика псевдоінтернаціоналістів з ЦК КПРС.

3. Ступінь русифікації в Україні праць з математики

У числі 94 “Нових Днів” передруковано з київської “Літературної Газети” статтю академіка й директора Інституту математики Академії Наук УРСР Б. В. Гніденка під наголовком “Успіхи української математики”.

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

інських математиків”. З цієї статті виходить, що математики України зробили вже дуже великий вклад в математичну науку, яка є винятково важливою. Він пише:

“Вже тепер ми підійшли до такого періоду в житті людства, коли наукова, економічна і військова могутність країни значною мірою залежить від того, як розвинута в ній математика, наскільки багато в ній вчених, здатних вирішувати нові завдання, створювати нові математичні теорії і робити з них практичні висновки”.

Отже, бачимо: значення математичної науки для життя народу — величезне. Як же розвинена українська математична наука? Зрозуміти цього із статті Гніденка не можна. На жаль, він нічого не сказав, скільки в Україні українською мовою написано математичних праць. Ніде не натрапляли ми на згадку про будь-яку працю з математики українською мовою й самого Гніденка, хоча на згадку про його статтю й книжки російською мовою ми натрапляли. Самі ж ми знаємо, що єдиний досі на цілу Україну математичний журнал, що виходить у Києві під назвою “Український математический журнал” (відповідальним редактором його є Б. В. Гніденко, а видавцем — Інститут Математики Академії Наук УРСР) ось уже дев'ятий рік з'являється в світ російською мовою.

За 1957 р. у двох перших кварталних випусках IX тому цього журналу, що дійшли до США, надруковано за 1956 рік бібліографію праць з математики, що вийшли друком в Україні. Зібрав матеріал і зладив цю бібліографію Г. Н. Сакович. У цьому бібліографічному реєстрі (він, на жаль, ще не закінчений) ми нарахували 93 статті з математики. Крім того, у самому “Укр. мат журнале” за увесь 1956 р. ми нарахували 46 статей, а всього — 139 статей з математики загальним тиражем (як рахувати кожну статтю за окреме видання) — 141.280 примірників. З того числа 125 статей, або 89,9% загальної кількості надруковано на Україні російською мовою. Тираж же цих 125-ти статей становив 134.480 примірників, або 95,2% статей з математики в Україні. На статті з математики українською мовою, що були видані в 1956 р., припало тільки 10,1% кількості назв і 4,8% тиражу. Цей останній відсоток і є показником дійсної ваги праць з математики українською мовою, що з'явилися на Україні року 1956 у вигляді статей.

(В оцінку змісту й вартости цих статей з математики українською мовою у порівнянні з статтями російською мовою ми, звичайно, не входимо, бо це не наше завдання й не наш фах, скажемо тільки, що серед них трапляються й такі дивогляди, як стаття М. І. Доброгая у Наукових Записках Мілітопольського педагогічного інституту за 1956 рік під заголовком “Нариси з історії вітчизняних російських підручників математики (18 - 19 ст.)” Отже, ми підходимо в даному разі формально: рахуємо кількість).

Книжок же з математики року 1956 в Україні, за даними бібліографічного показника Саковича, видано було тільки п'ять назв, але й ті

всі — російською мовою. Жодної математичної книжки українською мовою.

Нарешті, ми мали змогу переглянути усі чотири кварталних числа “Укр. математ. журналу” за 1956 р. і два кварталні числа за 1957 р. У цих шости числах надруковано було 57 статей, у яких подано було бібліографію до висвітлюваних питань разом у кількості 362 назви. Але в тому числі ми знайшли тільки 10 назв праць українською мовою, що становить всього лише 2,8% загальної кількості поданих бібліографічних джерел.

Таким чином, оці злиденні — 4,8%, 0,0%, 2,8% — це і є показники фактичного кількісного стану й значення в Україні української математичної науки (що знайшла свій вислів, своє оформлення в працях українською мовою) після 37 років “опікування” наукою на Україні з боку ЦК КПРС. Оці жалюгідні відсотки говорять про те, що української математичної науки в Україні зараз майже немає, вона ледве животіє. Її підмінює в Україні російська математична наука, праці з математики, писані російською мовою. Праці ж з математики, писані українською мовою трапляються хібащо, як музейні рідкості, на показ, і то — переважно у наукових збірниках педагогічних інститутів, себто — у наукових публікаціях не першої, а другої якості. І, можливо, лише на те, щоб подавати для українського народу наукові праці типу — “Нариси з історії вітчизняних російських підручників математики”...

Між іншим, незвичайно цікаве явище виявляємо ми, аналізуючи дані про наукову продукцію К. Я. Латишової, повний реєстр математичних праць якої надрукований у ч. 3 “Україн. математ. журналу” за 1956 р. Жила вона, вчилася, науковий стаж набувала і вмерла у Києві. До некрологу додано реєстр її праць з позначенням року надрукування й мови писання. Зробивши кількісний підрахунок, ми виявили таку картину:

**Кількість і час появи математичних праць
К. Я. Латишової**

Роки надрукування	Українською мовою	Російською мовою	Разом усіх праць
1930-1941 рр.	14	1	15
1948-1952 рр.	13	4	17
1953-1956 рр.	—	9	9
Разом	27	14	41

За період 1930-1941 рр., коли Латишова тільки починала свою наукову кар’єру, вона написала 15 статей, а в тому числі російською мовою тільки одну, що становило 6,7% до всієї її наукової продукції. Після другої світової війни, в 1948-1952 рр., Латишова написала 17 статей, а в т. ч. вже 4 російською мовою, або 23,6%. А в 1953-1956 рр. вона написала 9 статей і всі 100% російською мовою. Жодної — українською.

Що примусило Латишову, живучи в Києві, в столиці України, перейти врешті, на писання виключно російською мовою? Очевидно, не добра воля. Примусив її до цього безперечно ру-

сифікаційний характер колоніальної політики ЦК КПРС, підкріплений певними дійовими заходами.

4. Кілька фактів про тиражі журналів в СРСР, а в тому числі й наукових.

Раніш ми взяли, як окремі яскраві приклади, з одного боку — видання Харківського університету і з другого — математичну галузь науки в Україні. Ми старалися показати на фактах ступінь придушення української науки, ступінь її русифікації. А тепер перейдімо до висвітлення цього ж питання ще й з іншого боку, використавши для цього ще й інші дані.

Виданий у 1956 р. в Москві статистичний збірник дає досить докладні відомості про кількість журналів та про тиражі їх. Зупинімося на даних про тираж, бо ці показники дають найточніше уявлення про питому вагу республік. Крім того, щоб не обтяжувати статті цифрами, оперуватимемо тільки відсотками, що ми їх вирахували.⁶⁾ Ось ці дані у згусклому вигляді:

Питома вага (у відсотках) людности республік і тиражу журналів за 1955 р. в СРСР

Республіки	Людність (для порівняння)	Тираж усіх журналів	Тираж журналів з природознавчих та математ. наук
РСФСР	56,2	92,2	99,3
Україна	20,3	3,2	0,4
Інші р-ки СРСР	23,5	4,6	0,3
Разом по СРСР	100	100	100

Із цих порівняльних цифрових показників бачимо, що вага в Союзі людности України дорівнює 20,3%. Очевидно близько цього відсотка становить і вага внесених українським народом вартостей до спільної державної скарбниці СРСР. Але тираж усіх журналів, що на них із спільної державної скарбниці уряд СРСР видав Україні гроші (через затверджений у Москві для УРСР бюджет), становить тільки 3,2% тиражу цілого СРСР. Себто — у шість з лишком разів менше супроти ваги людности України, супроти її продукційної ролі.

Та це ми взяли всі журнали: і художні, й політичні та пропагандивні, й популярні, й дитячі тощо. А як взяти тираж лише найважливіших журналів, куди враховані й наукові, наприклад, журнали з природознавчих та математичних наук, то виявиться, що тираж їх в Україні абсолютно мізерний — 0,4% загальносоюзного тиражу цих журналів. Бо 99,3% тиражу журналів з природознавства й математики віддано, як монополію, РРФСР. Така ж картина з другою найважливішою групою журналів, що охоплюють питання техніки, промисловости, транспорту і зв’язку. Тираж цих важливих журналів на Україні дорівнює — 0,3%, а в РРФСР — 99,5% загальносоюзного тиражу!

Проте ці відсотки — 0,4% і 0,3% — стосуються тиражу всіх журналів України даних груп. Але ж серед них значна частина (як перед-

ніше згаданий, наприклад, “Украинский математический журнал”) виходить російською мовою. З цього ясно, що наукові журнали українською мовою мусять становити значно менші частки відсотка, ніж 0,4% і 0,3%, у порівнянні з тиражем цілого СРСР.

Так “рівноправно” і так “справедливо” між республіками розподіляє московський центр за директивами ЦК КПРС кошти із спільної державної скарбниці СРСР на найважливіші для народу журнали з науки, техніки й промисловости. Цілком у стилі байки Крилова — “Лев на ловах”. До речі, це одна з причин, чому ЦК партії з самого початку творення СРСР домагався фінансові ресурси усіх “суверенних” складових республік СРСР зосередити в єдиній централізованій касі під своїм диктаторським керівництвом.

Із поданого передніше бачимо, що Україні, на видання тих журналів, які є найважливіші для життя й розвитку українського народу та його господарства, керівники інтернаціоналістичного, нібито, ЦК КПРС видали в 1955 р. коштів із спільної централізованої державної скарбниці майже у 60 разів менше проти ваги людности України в СРСР та проти ваги матеріяльних цінностей, що їх вона творить для поповнення тої спільної скарбниці СРСР. Щождо інших неросійських народів, то їм видано потрібних коштів ще менше. Недодані ж усім цим неросійським народам кошти для найважливіших журналів, передані для використання — РРФСР.

Цілком зрозуміло тепер, чому співробітник Академії Наук СРСР В. К. Козлов у виданні тієї академії із явним шовіністичним задоволенням вигукує:

“Расцветает, крепнет и преуспевает первая среди равных советских республик — РСФСР”.?)

Та чого варте оце твердження про “рівність советських республик”, а також дальше його твердження про те, що під керівництвом ЦК КПРС:

“В условиях советского социалистического строя удалось наилучшим образом разрешить национальный вопрос и наладить настоящее братское сотрудничество свободных народов и наций”⁸⁾ —

читає сам добре бачить. Це просто несумлінна й негідна людини й науковця балаканина для затуманювання людських голів з пропагандивною метою, хоча на книзі й стоїть марка — “Институт философии Академии наук СРСР”. Але це не філософія і не наука, а щось зовсім інше, цілком протилежне їм.

5. Кілька фактів про видання наукових книжок в СРСР.

За тим же московським статистичним збірником ми маємо змогу скласти собі уявлення й про стан з виданням книжок взагалі, а в т. н. — книжок наукових. Тут для України справа, ніби, трохи краща, ніж з журналами, але також і тут дуже й дуже далека вона від нормального становища й справедливого співвідношення.

Року 1955 видано було в Україні усіх книжок
НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

4.821 назву (що становило 8,8% до всесоюзної кількості) і тиражем 86.268 тис. примірників (що становило 8,5% всесоюзного тиражу книжок). За мовою ж видань ця кількість розподілялася в Україні так: українською мовою видано було 2.378 назв книжок (що становило 4,5% всесоюзної кількості) і тиражем — 63.006 тис. примірників (що становило 6,2% загальносоюзного тиражу книжок); російською ж мовою в Україні було видано 2.344 назви книжок тиражем 21 947 тис. примірників.

З цього бачимо, що питома вага книжок, зданих року 1955 в Україні українською мовою, була кількістю назв у 4,5 раза, а тиражем у 3,2 раза менша за питому вагу людности України в СРСР та за питому вагу витворюваних нею матеріяльних вартостей, що їх забирає з України уряд СРСР. Адже Н. Т. Кальченко, Голова Ради Міністрів УРСР, доповідав на сесії Верховної Ради УРСР, що на частку України:

... “припадає майже п'ята частина всієї промислової продукції СРСР”.⁹⁾ Майже п'ята частина” — це “майже 20%”. Але витрати на її культурні потреби — у кілька разів менші.

Між іншим, звертає на себе увагу те, що року 1955 в Україні по кількості назв вийшло майже однакове число книг українською (2.378) й російською мовою (2.344). Проте тираж розподілився — не порівну: майже три четверти його припало на книжки українською і одна чверть на книжки російською мовою. Та пояснюється це тим, що російською мовою в Україні видається переважно технічна й наукова література, тиражі якої розраховані на обмежену кількість фахівців і тому бувають, звичайно, менші, у порівнянні з масовою літературою (пропагандивною, художньою тощо), що виходить в Україні переважно українською мовою.

На жаль, щодо наукової літератури, яку видано в Україні, статистичний збірник не подає даних про мову їх писання. З нього ми довідуємося лише про те, що науково-дослідних книг в Україні року 1955 було видано всього 181 назву тиражем 832 тис. примірників. Ці числа до всесоюзної кількості науково-дослідних книжок, що їх року 1955 було видано, становлять — 7,2% щодо кількості назв і 5,2% щодо кількості тиражу. Але підкреслюємо, що ці показники стосуються до книжок, виданих в Україні, і українською і російською мовою. З практики ж знаємо, що наукова література з точних і технічних наук видається в Україні майже виключно російською мовою. Ось і офіційна ілюстрація для підтвердження цього. В “Украинском математическом журнале” ч. 1 за 1956 р. вміщено каталог книжок, виданих в Україні, що їх продає книгарня Академії Наук УРСР. У цьому каталозі подані книжки з будівельної механіки, теплоенергетики, астрономії, гідрології, гідротехніки, математики, хемії та геології. Всього подано 38 конкретних назв. Але всі ці видання — російською мовою. Жодної серед них — українською мовою.

В інших каталогах та бібліографічних показниках ми натрапляємо й на книжки українською мо-

вою, але це переважно книжки з гуманітарних наук — з історії, історії літератури, з мовознавства тощо. Та на жаль, саме ці видання з гуманітарних наук здебільшого не заслуговують на назву наукових творів. Це типова пропагандивна література, лише зовнішньо підроблена під науку й виконана на підставі тез ЦК КПРС. А те з гуманітарних наук, що має якусь наукову вартість, видається в Україні переважно російською мовою. Ось приклади: 1) “Зодчество Украины. 1654-1954. (Сборник). Академ. Архитектуры УССР”; 2) “Памятники архитектуры Украины. Киев, 1954”; 3) “П. П. Ефименко: Первобытное общество. Очерки по истории палеолитического времени. Киев, 1953”; 4) “А. П. Ковалевский: Книга Ахмеда Ибн-Фадлана о его путешествии на Волгу в 921-922 гг.”; 5) “Археологические исследования древнего Киева. Отчеты и материалы (1938-1947). Акад. Наук УССР, Киев, 1951”; 6) “История и археология древнего Крыма. Киев, изд. Ак. Наук УССР, 1957”, і т. д. Всі ці книжки видані російською мовою, бо це не пропагандивна література. Всі вони стали надбанням російської історичної науки, хоча появу їх і уможливили матеріальні засоби українського народу, які мусіли б піти на розвиток його національної культури та науки.

Це один з прикладів того, як окупанти й нацистські примушують наукові кадри завойованої країни працювати для себе. Як вони створюють перешкоди на шляху до розвитку національних наук підкорених народів.

У цілому ж, за офіційними даними, тираж книжок по республіках та в розподілі на мови видань виглядає так:

Питома вага (у відсотках) тиражу книжок за 1955 р.

Республіки і мови видань	Тираж усіх книжок	У т. ч. тираж наук.-дослід. книжок
1. У розподілі між республіками:		
РРФСР	79,6	86,3
Україна	8,5	5,2
Інші р-ки СРСР	11,9	8,5
Разом по СРСР	100	100
2. Розподіл за мовами видань:		
Російською мовою	81,5	Немає відомостей
Українською мовою	6,2	Немає відомостей
Іншими народів СРСР	8,9	Немає відомостей
Закордонними мовами	3,4	Немає відомостей
Разом по СРСР	100	— —

Та хоча ми й не маємо тут офіційних даних про питому вагу в СРСР книжок науково-дослідного змісту, що їх видано в Україні українською мовою, проте, з усього сказаного передніше і на підставі уважного розгляду поданих тут цифрових

показників, можна зробити висновок, що питома вага науково-дослідних книжок українською мовою щонайменше у п'ять з половиною чи шість разів була менша за питому вагу української людности та її участі у творенні матеріальних вартостей СРСР.

Закінчуючи зауваження, що стосуються видання книжок, звернімо увагу ще на один важливий і дуже показовий момент. На жаль, ці наші відомості стосуються лише видання в сіх книжок, окремо ж даних про наукові книжки ми не знайшли. Але зрозуміло, що наукові книжки тут не були якимось дуже помітним винятком.

Року 1932 тираж усіх книжок в СРСР становив (за даними “Культурное строительство СРСР”) 555,1 млн. примірників, а за даними 1955 р. — 1.015,0 млн. примірників. Це значить, що за 23 роки тираж книжок в СРСР збільшився на 82,8%. Відомостей по республіках використовуване джерело не дає. Немає цих відомостей про 1932 р. і в “Печать СССР в 1955 г.” Але знаючи, що року 1955 — 79,6% усього тиражу книжок припало на РРФСР, і 81,5% тиражу усіх книжок на видання російською мовою, ми маємо всі підстави оте зростання на 82,8% за згадані 23 роки (1932-1955) віднести на рахунок книжок російською мовою.

Та з давнішої літератури ми знаємо всеж, що року 1932 тираж книжок українською мовою дорівнював 69.870 тис. примірників,¹⁰⁾ а року 1955 тільки — 63.006 тис. примірників. Себто — за ті ж самі 23 роки тираж книжок українською мовою зменшився на 9,8%! Таким чином, погром в Україні, розпочатий в 1933 р. ЦК ВКП(б) руками Постишева й ГПУ, відкинув на книжковому відтинкові розвиток української культури й науки мінімум на 23 роки назад, бо ще й року 1955 тираж книжок українською мовою не досяг рівня 1932 р. Натомість заходи російських шовіністів з ЦК ВКП(б) створили умови за яких розвиток російської культури у книговидавничій ділянці зміг збільшитися мінімум на 82,8% рівняючи з 1932 роком. Що має спільного ця дискримінаційна колоніальна політика ЦК ВКП(б) — КПРС з інтернаціоналізмом, ясно без слів.

6. Дещо про наукові кадри України.

Наукові кадри України з початку 1930-их років підпали інтенсивному “перечищуванню” під кутом зору потреб окупантів. Розпочав цю справу за завданням ЦК ВКП(б) П. П. Постишев. Все з українських наукових кадрів, що з погляду московських шовіністів викликало підозру й недовіру; все, що здавалося небезпечним з погляду далекосяжних великодержавних централістичних плянів московської держави-спрута; все це — безжалісно фізично винищувалося, засилалося до концтаборів, виганялося з України до РРФСР чи до інших республік. У наслідок цього загинули в 1930-их роках тисячі науковців-українців або безслідно зникли з поля наукової діяльности. Адже року 1932 наукових кадрів в Україні в системі НКО, наприклад, було 10.063, а року 1940 їх ста-

(Закінчення в наступному числі)

СОЛОВЕЙ УКРАЇНИ

З нагоди 60-ліття В. Сосюри

Народився В. Сосюра 1898 року в Донбасі (станція Дебальцеве). Його батько мав нижчу гірничу освіту і працював на руднях та шахтах Донбасу.

Майбутній поет, закінчивши сільську двокласову школу, пізніше учився ще в сільсько-господарській школі. З дванадцяти років працював по наймах: то в родичів на гармані, більше на содовому заводі чорноробом, у шахті. Був також учнем у маркшейдерському бюро содового заводу.

По революції вчився в Комуністичному університеті ім. Артема (Харків) та на робітфаці Інституту народньої освіти.

Писати В. Сосюра почав ще з дитинства, а першого вірша свого видрукував у бахмутській газеті 1918 року.

Коли до цього додати, що В. Сосюра старий член партії, лавреат Сталінської премії (за збірку "Щоб сади шуміли") та ще що нагороджений трьома орденами, то це й була б стандартна радянська біографія поета, з якої стільки уявите про поета, як, скажімо, розжувавши хвостик яблука, уявите смак і запах самого яблука...

Але поза цю казенною більшовицькою біографією є ще й Володимир Сосюра людина, глибинний український патріот, який через свою любов до України і української нації був у сталому конфлікті з окупаційною владою протягом усього свого життя. Цей конфлікт ніколи не був таємницею ні для культпропу ЦК КП(б)У, ні для НКВД, а тому нема причини сьогодні замовчувати його.

Поет народився в такий час, що мусів уже брати активну участь у Національній Революції. Про ті часи він писав в одному з своїх творів:

І пішов я тоді до Петлюри,
Бо надією серце цвіло.
Скільки нас отаких попід муром
Від червоної кулі лягло!

У цих чотирьох рядках яскраво показана трагедія не тільки Володимира Сосюри, а й цілого його покоління: рожева надія в серці і замість здійснення тієї надії — червона куля під муром чи в мурах для сотень тисяч українців у роки революції, кулі в потилицю чи передчасна смерть для мільйонів у роки "радянського будівництва" і, — як наслідок, — повне чи частинне скорення перед окупантом цілої нації.

Власне не можна б цього назвати скоренням, а скоріш пристосуванням нації до життя. Російська окупація триває не рік, не два, а ось уже скоро 40 років. Чи могла велика нація на кілька десятків років перестати жити і творити? Чи могли 45 мільйонів (і чи доцільно це?) підставити свої голови під червону кулю, як цього вимагають "великі" емігрантські "революціонери", багато з яких ще недавно користалися всіма благами окупаційного режиму і вислужувались перед ним у стократ більше й огидніше, ніж ті, яких вони сьогодні лають і вимагають їх "хороброї" смерти в боротьбі?

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

Нехай ніхто не зважиться розуміти ці слова, як заклик до "непротивенства злу", як схвалювання пристосуванства. Ні, ні, ні! Треба боротись з окупантом словом, ділом і зброєю; треба вміти й хотіти навіть умерти в цій боротьбі. Але не можна і не треба умирати всім, бо саме цього й хоче окупант.

Нам нема чого соромитись за свою націю: ми стільки боролись, боремось і будемо боротись, ми стільки пролили, проливаємо і проллємо ще крові за свою волю, як жодна інша нація в світі. Скільки з нас не скорилось, скільки з нас свідомо пішли в тюрми, на заслання, на певну смерть — байдуже рапову чи повільну — замість того, щоб скористати з життя!

І в цьому запорука нашої перемоги в майбутньому. Важко сьогодні сказати, як і коли перемога прийде, але очевидне одне: перемога залежатиме від спроможности нації витримати, від зросту нашої сили і спроможности опанувати всі ділянки життя на всіх землях, які заселює нація.

Тільки в разі зрозуміння і визнання реального життя нації, еміграція замість ляяти почне вивчати те життя. А вивчати є що. Тим більше, що в окупаційних умовах в Україні це вивчення майже не відбувається, а якщо й відбувається, то так, як це вигідно окупантові. Наш обов'язок виповнити всі прогалини в цьому вивченні.

Такий підхід треба б застосувати й до Володимира Сосюри — одного з найвизначніших поетів-ліриків 20-го століття, поета, що протягом десятиліть був улюбленим поетом усього народу, зокрема студентської молоді. Сьогодні Сосюру звуть Солов'єм України. Це порівняння не можна вважати тільки похвалою поетові з нагоди його ювілею — воно у великій мірі правдиве: Сосюра безперечно найпочитніший поет в Україні. Його твори вивчались напам'ять найширшими колами народу більше, ніж першого-ліпшого його сучасника. І саме в народі найбільший успіх мала його "аполітична лірика".

Формально Тичина і навіть Бажан та Рильський перевищили Сосюру в накладах своїх видань. Але це лиш формально, бо, наприклад, у Тичини більше підлабузницько-услесливих творів до окупантських "вождів", ніж у Сосюри, тому деякі з творів Тичини видавались штучно великими накладами. Наприклад, "Вишиємо Сталіна портрет" П. Тичини видано накладом 70 тисяч примірників, "Благородна місія сільської інтелігенції" того ж автора видано накладом 60 тисяч примірників. Але самі назви цих творів (згадаймо ще "Партія веде"!) свідчать, що величезні наклади їх обумовлені не почитністю, а вимогами пропаганди.

За весь час аж по кінець 1945 р. (закінчення війни) В. Сосюра видав 34 збірки загальним тиражем 188.000 прим. З 1946 до червня 1953 р. (за даними Української книжкової палати) В. Сосюра видав десять збірок (у т. ч. два томи вибраних поезій) загальним тиражем 210.000 примірників, себто в середньому тиражем 21 тисяча кожна книжка. Назовіть мені якогось американського сучасного поета-лірика, щоб його твори видавались тиражем по 21 тисячі примірників! У Канаді, напри-

клад, тираж прозових творів коливається від 3 до 4 тисяч. А що ж говорити про лірику!

При цьому не треба забувати, що В. Сосюра досягнув цього в умовах окупаційного режиму.

В. Сосюра має великий талант, але він у нього обмежений виключно жанром лірики. Усі його спроби в інших жанрах кінчались здебільша творчою поразкою.

У своїй ліриці В. Сосюра виявив велике знання людської душі взагалі, а особливо знання своїх сучасників. Він не став новатором у поезії. Його образів та мовно-стилістичні засоби, а тим більше строфіка його поезій, дуже далекі від вишуканої оригінальності, але попри це все його поезії зворушують людську душу більше від формально досконалих і витончених формою творів багатьох його сучасників.

Ось як характеризує поезію В. Сосюри поет Л. Дмитерко:

“Поезія Сосюри проста, як народня пісня, як перше признання в коханні, як цвіт калини. Саме в цій простоті її вражаюча сила. Справді, що може бути простіше за шевченківське “Садок вишневий коло хати” або тичинівське “На майдані коло церкви революція іде”?.. Такою ж зброєю простоти володіє й Сосюра.

Шум акацій... Посьолок і гони...
Ми на гору йдемо через гать...
А внизу пролітають вагони,
І колеса у тьмі цокотять...

Як просто, спокійно і як переконливо! І, разом з тим, ціла епічна картина в невеличкому вірші.

Цей спокій потрібен поетові, щоб відтінити драматизм настрою, глибину переживання:

Наче сон... Я прийшов із туману
І промінням своїм засіяв...
Та на тебе, чужу і кохану,
Я і славу б свою промінням.

Не одне покоління молоді зростало й мужніло, зачитуючись ніжною і променистою лірикою Володимира Сосюри. (“Літ. Газета”, Київ, 3. 1. 1958 року).

Справді, не одне покоління укріпилось за Україною під впливом поезії Сосюри. Не один також майбутній поет почав писати по-українському, а не по-російському, захопившись Сосюриною лірикою. Це факт, якого жоден з Сосюриних “недругів” не заперечить. Але Сосюра ввійде в історію нашої літератури ще й як “освоювач” Донбасу в українській літературі. Ніхто як тільки він приєднав Донбас до нашої літератури, показав красу і велич природи цього старого українського краю, тепло змалював отих погорджених справжніх українських “східняків”, які своєю працею зробили Україну першорядною індустріальною державою.

І Сосюра свідомий цього. Він свідомий не тільки своєї любові до людей Донеччини, а він свідомо приймає і їх любов до себе:

Ось і школи знайомої мури,
І до мене біжать школярі:
— Це ж поет наш, Володька Сосюра!
Іх усмішки — мов сяйво зорі.

говорить поет в одному з своїх творів.

Сосюра, як уже згадувалось передніше, був у сталому конфлікті з окупаційною владою, хоч завжди намагався служити їй не за страх, а за совість. Цей конфлікт не раз загрожував його життю. Його твори були не раз гостро засуджені, критиковані, вилучені з бібліотек і заборонені. І після кожної такої атаки Сосюра каявся в своїх “гріхах”, переробляв критикований твір, пристосовував його до вимог “партії та уряду”, щоб за якийсь час написати знову так, як підказувала йому його людська й національна гідність.

Останнім таким виступом проти партійної лінії був його вірш “Любіть Україну”, вірш, який викликав цілий ураган нападів на поета в усій радянській пресі, включно з “Правдою”, вірш, що висунув ім'я В. Сосюри на шпальти всієї світової преси. Політичний успіх цього вірша добре використала еміграція, що викликала злобне дзязуління московських підголосків за кордоном — усяких канадських та американських “прогресивних”, які намагаються служити окупантові вірніше, ніж комуністи в Україні. Сосюра для них став справжньою загрозою.

Цей вірш мав такий успіх, що не раз став навіть темою церковних проповідей. І це не випадково — він справді на те надався.

Та головне не в тім. Сила Сосюриноного “Любіть Україну” в тому, що його прочитали в Україні й поза нею всі українці, а особливо молодь, до серця якої Сосюрина поезія завжди промовляла повним голосом. Саме це смертельно перелякало окупанта. В умовах найсуворішої сталінської диктатури такий вірш мусів стати своєрідним національним гимном. І він ним став.

Частина вищої еміграційної інтелігенції просто не могла зрозуміти причини успіху Сосюриноного “Любіть Україну”. Один з найвизначніших наших поетів сказав раз мені: “Подумаєш, яке відкриття! Узяв та й розширив Шевченкову тезу “Свою Україну любіть...” і ціла буря! Що ж тут нового, оригінального?”

Трагедія цього поета в тім, що він уже не повноцінна людина, а відірваний від ґрунту емігрант і розглядає Сосюриноного вірша поза часом і простором, а такий розгляд не міг привести його до висновку, що цей твір для визвольної нашої політики значиміший від усього, що досі було написано на еміграції.

Звичайно, Сосюра, як і завжди, негайно покаявся, поклявся у вірності партії, вилаяв “буржуазних націоналістів”, що “неправильно зрозуміли” і витолкували його вірша, переробив його раз і вдруге і... зберіг своє життя.

Сьогодні, у дні ювілею поета цей вірш промовчано, отже, ніхто не посмів реабілітувати його, як і багатьох інших Сосюриних творів. Але він існує. Нема сумніву, що він ходить по Україні в рукописних списках, як і багато інших вилучених творів українських письменників.

Сосюра не став повноцінним національним поетом, бо в умовах окупації він стати ним не міг. Але він дав нації стільки, скільки в тих нелюдських умовах людина може дати. Він любив і любить Україну і її народ. Він мав і має величезний вплив на

народ, а особливо на нашу молодь. Цього досить, щоб його творчість вивчати і знати досконало. Еміграція, щоб допомогти народові, мусить знати не тільки кожного письменника, вченого, кожну зміну в умовах життя народу, а навіть кожну нову стежку, протоптану на нашій поневоленій землі. Без цього боротьба з окупантом немислима.

Наша еміграція своєю силою, політичною принциповістю і єдністю у ставленні до російського окупанта перевищує інші еміграції, зокрема російську та польську. Але в реалістичному ставленні до Батьківщини ми відстаємо і від росіян і від поляків: ми часто не вміємо відділити окупаційну владу від народу. А це велика небезпека. Так дуже легко розминутись з народом і стати не помішником у його боротьбі, а колодою на народніх ногах.

“Любіть Україну у сні й наяву”, звертається Володимир Миколайович Сосюра, — може навіть більше, до еміграції, ніж до народу, бо —

Без неї — ніщо ми, як порох і дим,
Розвіяний в полі вітрами...

Любіть Україну всім серцем своїм
І всіми своїми ділами.

А чи можна любити невідоме? Таж те, чого ми не знаємо, для нас просто не існує!

П. Волиняк

ВІДЗНАЧЕННЯ СОСЮРИНОГО ЮВІЛЕЮ В КИЄВІ

“Літературна газета” від 3 січня віддала цій події цілу третю сторінку. У центрі — велике фото В. Сосюри, а під фотом казенне привітання президії СПУкраїни.

На першому місці чимала стаття П. Тичини “Про Володимира Сосюру”, у якій Тичина не в стилі академіка, а в стилі і з ерудицією та темпераментом слинявого, вухатого й носатого комсомольського активіста чорної сталінської доби щось просюсюкав про політику. Ні, поет-академік став уже остаточно безнадійний... Звичайно, як і личить комсомольським активістам тієї доби і стилю, Тичина шукає до кого б з російських поетів порівняти В. Сосюру. І порівнює... до Маяковського! Це хоч і безглуздо, але цілком безпечно...

І казав колись Хвильовий: “Московські задріпанки!” Але Тичина думає, що цього ніхто не пам’ятає більше.

Л. Дмитерко у статті “Славний шлях” (я її цитую вище) хоч і дуже політикує, але все таки не впав так низько, як Тичина — відчувається в ньому і людина, і поет.

Підвал занято статтею П. Усенка “Пісняр революції”. Як відомо, П. Усенко тільки комсомольський поет і з нього багато не питаєш. А все таки він себе виявив, порівняно до П. Тичини, і поетом, і людиною: він намагається розглядати творчість Сосюри всебічно й неупереджено. Є в його статті і таке цікаве місце:

“Пригадується Харків десь під осінь 1924 року, балкон редакції газети “Вісті” на другому поверсі, на який в час перерви вийшли співробітники редакції подихати свіжим повітрям. Ось побачивши, що тротуаром іде Володя (так тоді товариші в

тісному колі називали поета), Василь Блакитний каже:

— Бачите, йде справжній поет, з талантом, Богом даним. У Сосюри немає нічого робленого У нього все від душі, від серця. І помилки його, і слабості теж природніші природнього. Йому не можна закинути навмисности, удаваности, насильства над власною натурою, над рядком вірша. Він живе і співає, творить і живе...

Таким ми знали й знаємо Володимира Миколайовича. Знаємо й любимо”.

Чудово, по-людському, з серцем і душею, вітають ювілята молодші поети М. Гірник, В. Ткаченко, П. Дорошко, М. Нагнибіда, привітання яких ми передруковуємо (Гірникового вірша і привітання Дорошка трошки скорочуємо).

На четвертій сторінці вміщено величеньку статтю відомого канадського комуніста П. Кравчука. Цей, звичайно, пише в стилі і з ерудицією та людською гідністю, рівною гідності П. Тичини. Мовчить, як ще він кілька років тому паплюжив з своїми колегами того самого В. Сосюру за вірша “Любіть Україну”. Та чи канадським комуністам раз приходить забувати свої “подвиги”? Що питати з раба духового?..

Усі літературні журнали — “Вітчизна”, “Дніпро”, “Жовтень”, “Советская Украина” та інші, друкують твори В. Сосюри і вміщують цілий ряд матеріалів про нього.

Микола НАГНИБІДА

СОЛОВ’Ю УКРАЇНИ

... Доля велика судилася Вам —
Скільки пісень соловей України
Щедро засіяв у душі братам,
В дні ясного, в буремну годину.
Так і лунатимуть вічно вони
В серці народу — в серці героя,
Їх нанесли орачі на лани,
З ними ідуть шахтарі у забої...
Я вам бажаю пісених щедрот —
Сійте і сійте гарячі перлини!
О, не даремно співучий народ
Вас охрестив — Соловей України!

Микола ГІРНИК

ДО СТАРШОГО ДРУГА

За верстатом, за зшитком, за плугом,
В час негоди, у радісний час,
Як для батька, для старшого друга,
Ми серця відкриваєм для вас.

У травневі, у ночі духмяні,
В невимовно жагучім вогні
Ваші вірші читали коханим
І співали їм ваші пісні.

Як до батька, до старшого друга,
З щирим серцем до вас ми ідем,
Бо червона зима в сорок другім
Й нашу юність кропила вогнем.

А коли у селі, в мене дома,
Вас читають напам'ять діди,
Похвалюся, що з вами знайомий,
Хоч і вірять мені не завжди...

Ми, як ваші сини, аж від роду
Несли в серці снагу ваших слів,
Вашу вірність своєму народу,
Вашу ніжність і праведний гнів.

Уклоняється вам Україна, —
Бо ніколи, ніде, ні на мить
Ми без ваших пісень солов'їних
Ні, не можемо себе уявити.

За верстатом, за зшитком, за плугом,
В час негоди, у радісний час,
Як для батька, для старшого друга,
Ми серця відкриваємо для вас.

УЛЮБЛЕНОМУ ПОЕТОВІ

Мій улюблений поет, Володимир Миколайович
Сосюра, відзначає свій день народження. Відзначають цей день і багато читачів.

Коли б зараз була не зима, то я б нарвала у лузі найніжніших квітів і поклала б йому на робочий стіл, як колись, уперше читаючи його книгу лірики в поліських лугах, клала незабудки й дзвіночки між сторінки його віршів, так відмічаючи все, що треба перечитати знову.

О, як часто я перечитувала оті відмічені рядки, як радісно хвилювалося над ними моє серце. Мені тоді йшов 17-й рік, і я все думала, що поет — мій одноліток, бо так відповідали настрої його ліричних віршів настрою моєї душі. А ще я часто порівнювала і свої незграбні перші вірші до його майстерних творів, думаючи: і коли вже то я так легко й плавно зможу вивести свій рядок?

Поступово поет, сам не знаючи того, ставав моїм учителем.

Минали літа. Я видала першу збірку своїх поезій і особисто познайомилася з Володимиром Миколайовичем. Кожне його дружнє слово про мої перші вірші глибоко запало в душу.

Інтерес до лірики Володимира Миколайовича у мене зростає з роками. Я продовжую все більше і більше захоплюватися поезією улюбленого поета, яка справді схожа на квіти людської душі.

Тепер зима. Я не маю можливості знайти квітів моєї юности, з якими я вперше розгорнула сторінки цікавої ліричної книжки. Тож мені хочеться із глибини свого серця дістати для нього найніжніші привіти в подяку за те, що він підтримує своїми настроями мої настрої, вчить мене пізнавати справжню красу, вчить ніжності й мужності.

Прийміть, дорогий Володимире Миколайовичу, мої добрі слова за все, за все, що я завжди відчуваю, читаючи Вашу нев'янучу у роках чудову лірику.

Валентина ТКАЧЕНКО

НАШ ЗАСПІВУВАЧ

Хто з нас, що були юнаками, школярами чи студентами в ті далекі двадцять роки, не був закоханий у поезію Володимира Сосюри!

Я ріс у селі на Чернигівщині, сам марив поезією. Щовечора після роботи біг у наш сільбуд, куди приходили свіжі газети та журнали, і гарячково відшукував у них вірші Сосюри, Тичини, Усенка, фейлетони Остапа Вишні. Поезія була моєю радістю і відпочинком.

Потім став студентом у Чернігові. Я був сором'язливий юнак, але, коли побачив у студентки-старшокурсниці Каті Бондар томик віршів Сосюри, випросив його і прочитав за одну ніч. Без перебільшення можна сказати — Сосюра був нашим улюбленим поетом.

Для нас же, тих, хто тоді вже починав писати, він був учителем, заспівувачем, слідом за яким ми несміливо пробували наші юнацькі голоси. Своєю поезією він надихав і окрилював нас, надавав смисливості нашим дерзанням. Згодом, десь року 1931-1932, я, вже студент у Харкові, зачарований слухав живого Сосюру, познайомився з ним особисто. Мене чарувала якась мрійна його простота і задушевність, скромність, справжня людяність.

Так от ми всі, молодші літератори, і йдемо разом з ним і з його ровесниками, нашими старшими товаришами, через роки будівництва, битв, роки устремлень і звершень.

Володимиру Миколайовичу Сосюрі минає шістьдесят років.

Шістьдесят років, а він такий же, як і все життя, мрійний, молодий і мужній. Його лірико-епічний талант у силі і розквіті. Я бажаю йому многих літ життя і творчої праці. Бажаю і вірю, що він порадить ще всіх нас прекрасними ширококрилими епічними творами. Великого, щасливого польоту!

В боях, пожарищах зловісних,
Йдучи у наступ крізь драти,
Твоя народжувалась пісня,
Щоб жити, з народом в ногу йти.

Розправивши орлині крила,
Підвівши голос, пісня ця
Серця не тільки покорила,
А й насталила нам серця.

Співай, співай, наш друже-брате,
Вирізьблуй ямбами граніт,
Твоє озброєне, крилате,
Українське слово чує світ.

Воно над рідним степом лине
В даль за моря й материки.
В безсмертнім серці покоління
Його нестимуть крізь віки.

Петро ДОРОШКО

В. СОСЮРА

**

Коли поїзд у даль загуркоче,
Пригадаються знову мені
Дзвін гітари у місячні ночі,
Поцілунки й жоржини сумні.

Шум акацій, посьолок і гони —
Ми на гору йдемо через гать.

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

А внизу пролітають вагони
І колеса у тьмі цокотять.

Той садок, і закохані зорі,
І вогні з-під опущених вій...
Від проміння і тіней — узор
На дорозі й на шалі твоїй.

Твої губи — мов квітка багряна.
Ми хотіли й не знали — чого.
Від кохання безвольна і п'яна,
Ти тулилась до серця мого.

Ой ви ночі Донеччини, сині,
І розлука, і сльози вночі.
Як у небі ключі журавлині,
Одинокі й печальні ключі.

Пам'ятаю: тривожні оселі,
Темні вежі на фоні заграва...
Там з тобою у сірій шинелі
Біля верб я востаннє стояв.

Я казав, що вернусь безумовно,
Хоч і ворог на нашій путі.
Патронташ мій патронами повний,
Тихі очі твої золоті...

Дні пройшли. Відлетіла тривога,
Лиш любов — як у серці багнет.
Ти давно вже дружина другого,
Я ж — відомий український поет.

Наче сон... Я прийшов із туману
І промінням своїм засіяв.
Та на тебе, чужу і кохану,
Я б і славу свою проминяв.

Я б забув і образу, і сльози,
Тільки б знову йти через гать,
Тільки б слухать твій голос — і коси,
Твої коси сумні цілувать.

Ночі ті, та гітара й жоржини,
Може сняться тепер і тобі...
Сині очі в моєї дружини,
А у тебе були голубі...

В. СОСЮРА

СЕЛО

Знов село. По блакитному трапу
Сходить сонце над маривом нив.
Я в пальті і у фетрованій шляпці,
Де колись у свитині ходив.

Де колись, неповторного літа,
Одягнув я, смаглявий юнак,
Коли став на заводі робити,
Не свитину, а теплий піджак.

Роки йшли силуетами станцій,
Що минали на фоні заграва,
Коли я гострооким повстанцем
На шинель піджака проминяв.

А коли одлунало, й багнети
Ми змінили на пера, тоді
Я купив закордонні штиблети,
Став ходити у шляпці й пальті.

Я життя вже закінчив анкету,
Приза першого взяв у бою.
І смаглявим та ніжним поетом
Перед вогнищем рідним стою.

Як колись, в цей провулок садами
Я повз верби пройшов через гать.
Та не вийдуть мене біля брами
Ні брати, ні Сірко наш стрічать.

Вмер мій батько. І брата не стало...
Сплять вони під хрестом край села.
Нашу хату давно поламали,
Ту, що нашою і не була.

Щоки чують, як котяться перли
Тихі й теплі... Верталась пора...
Санітаркою юною вмерла
Від плямистого тифу сестра.

Друга вмерла недавно від раку.
(Скільки сліз я за нею пролив!)
А старого й глухого собаку
Я від жалю з нагана забив.

Ось і школи знайомої мури,
І до мене біжать школярі:
— Це ж поет наш, Володька Сосюра!
Їх усмішки — мов сяйво зорі.

Вийшов вчитель. Згадки — мов намети.
Ми говорим про це і про те...
— Я не знав, що мій учень поетом,
Українським поетом зросте, —

Каже він. Запалив я цигарку,
Вчитель теж. Скільки споминів, слів...
Як колись я від нього потайки
Цигарки в час перерви курив.

Марив бути я колись інженером,
Вийти з бруду на соняшний шлях.
Бив з рогатки собак, і за пера
Біля школи ходив на руках...

Попрощалися. Дощ уже крапа.
Марив я — як давно це було —
Що вернусь я в пальті і у шляпці
З гомінливого міста в село.

Ой ви мрії, ви милі, дитячі,
Мов обличчя за дальнім вікном.
Над селом небо осени плаче,
Дим заводу пливе над селом...

Працювать, працювать безумовно,
Кожній хвилі нема ж вороття!
Ні, я зовсім іще не заповнив
Золотої анкети життя!

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ

Водяне — Парове — Помпи
Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO
134 DOVERCOURT RD.
TORONTO, ONT.

PHONE: LE. 2-8829

КРУТИ

3 нагоди 40-річчя бою

За величню добу Визвольних Змагань України — 1917 — 1921 рр. зо всіх збройних чинів армії Української Народньої Республіки найвидатнішими, найефектовнішими представляються драстично-криваві початок і кінець збройної боротьби: незабутні Крути і Базар. У цій статті минаємо справу Базару і звертаємо увагу виключно на Крути, місце знаменного трагічного бою і загибелі цвіту нашої молоді, сорокову річницю яких якраз у цьому році згадуємо. Передовсім маємо докладніше зупинитися на всіх дотеперішніх згадках і вивченні крутянського бою та на його найрізноманітніших оцінках, яких чимало вже за стільки років накопичилось, щоб нарешті, точно уяснити собі і правдиво пізнати ту незвичайну подію, як історичний факт.

Правда і тут були вже деякі спроби: про Крути багато писалося. Були то і поетичні присвяти, і мемуаристика, і політично критичні розвідки, історичні нариси та військові й публіцистичні оцінки. Писали й ті, що брали безпосередню чи хоч би близьку участь у тій події, і ті, що тільки здалека, на основі чужого досвіду та на основі вивчення джерельного матеріялу і критичної аналізи його, намагалися збагнути справжню роллю і значення Крут. Для зручності увесь той чималий матеріял треба поділити на дві частини.

У першій з них пошукувалося вищого історіософічного сенсу значення Крут: певної їхньої рішальної ваги у суцільному історичному процесі вікової боротьби українського народу за свою державність. І ось, у цьому розумінні Крути, без огляду на їх трагізм, оцінюються позитивно, бо в них безсумнівно добавається певна історично-логічна необхідність. Цей бій високо підносить гідність нації і тим живить її дух спротиву та боротьби за найвищі моральні цінності — свободу і самоутвердження. Під таким аспектом знаходимо в Крутах аналогію до старовинних грецьких Термопіль, де в 480 р. до Христа спартанці Леоніда грудьми закривали перським ордам вхід до Греції; психологічно порівнювали Крути і з цезарським Рубіконом: рішучим переломовим моментом, у якому дозріла українська воля до рішення боротьби з Москвою. Оцінювали ще Крути, як перетворення "слова в чин", себто, слова IV Універсалу — в дію зброї; порівнювали ще Крути з такою кривавою брамою на межі України — Батурином.

А взагалі відзначували загибель юнацтва, як найвищий патріотичний приклад виняткової самопожертви, жертвовного мучеництва і мужности українського новітнього лицарства в обороні Батьківщини. Виявлене в такому аспекті значення Крут, скріплене розумінням міцного зв'язку крутянських подій із загальною оцінкою усіх наших недавніх визвольних зусиль треба визнати за позитивне, бо доводить, що роля Крут в історичній ретроспективі мала передовсім характер ідейного чинника.

Друга група писань про Крути, оперта переважно на гостро критичну оцінку їх і на полеміку, в крутянській історіографії має, безумовно, всі риси від'ємного порядку. Щоправда, сам факт мужньої боротьби і героїської смерті української молоді не тількишо не осуджується, не зневажається, а, навпаки, у значній мірі навіть гіперболічно глорифікується, проте розглядається він окремо, відірвано від суттєвого значення цілого комплексу крутянського дійства. Через це і саму подію крутянську зовсім знецінюється, представляється, як клясичний приклад повного военного анальфабетизму наших військових керівників, кваліфікується, як просто невдалу, непотрібну военну авантюру, що спричинилася до страшної катастрофи китівської молоді; вказували на Крути, як невинувдане безумство, безпорадність, навіть як зраду і злочин керівників тодішнього українського державного життя.

Ось, особливо цей останній негативний ляматив грізно звучить у змісті майже всіх писань, у сенсі майже всіх рефератів і доповідей, що їх прилюдно виголошує на щорічних крутянських імпрезах сучасна наша безкритична, затуркана партійною фразеологією, націоналістична молодь. Зрозуміло, що всі оті заражені нігілізмом, витончені красномовством темпераментних промовців обвинувачення сиплються щедро найбільше на адресу тодішнього державного проводу, Центральної Ради, яка, мовляв, і за военну поразку, і за масову марну смерть українського юнацтва єдина мусить понести моральну відповідальність. Однак, усі докори, всі закиди й обвинувачення українській тодішній владі у крутянській трагедії, які, на жаль, протягом років легковажно розповсюднуються і безкритично сприймаються пасивним загалом нашого суспільства, по суті не мають жодної підстави: засновані бо вони або на незнанні тодішніх політичних і воєнних обставин та фактів або на свідомих тенденціях партійних і соціально-громадських супротивників Центральної Ради, зумисно негують чи фальшують факти.

Саме ця негація фактів чи жалюгідне спотворення їх такою вже грубою верствою налипли на справу Крут, що цілком закрили правду. Вважаємо, що ось, бодай у 40-ві роковини цієї великої історичної події слід би вже сміливо, рішуче й одверто підійти до об'єктивного вивчення всіх джерельних матеріялів про Крути, щоб, нарешті, очистити їх від налиплого фальшу. Спробуємо ж, хоч би загально, подати ті найголовніші мотиви та історичні факти, які розкривають нам Крути у світлі незаперечної дійсности.

У загальному висновку всіх досі скрізь цитованих неправдивих фактів справа представляється так, що наче б через злочинну легкодушність, нерозважність і недогляд уряду Центральної Ради було жажливою кривавою масакрою знищено весь Студентський курінь — 300 осіб надійної ентузіастичної молоді, яка у цвіті літ марно і зовсім непотрібно згинула у безкорисному бою. Високою цифрою кривавих утрат студентської військової формації, як нібито найбільшим злочином влади (розуміється — уявним) особливо люблять афі-

шуватись усі вороги Центральної Ради, як найефектовнішим аргументом. Однак факти цілковито і поголовно спростовують всі ті штучно побудовані наклепницькі обвинувачення.

Найперше помітно в тому фальші те прикре явище, що зумисно неправдиво подається основу всієї справи Крут — самий перебіг трагічного крутянського бою у всіх його тяжких природних обставинах і в складній політичній та военній ситуації. Треба признати, що відсутність головних джерел — офіційних наказів, рапортів, донесень, реляцій і схем чи плянів справді надзвичайно утруднюють проєкцію правдивої картини бойової акції в Крутах. Конкретно, ніби за підставу накреслення того чи іншого образу крутянського бою бралось досі оповідання учасників його чи хоч би осіб, що про нього щось первісно чули або писали. Відсутність же спільного якогось критерія давала змогу всякому писати про Крути й освітлювати річ в міру можливості правдиво. Коли ж до цього долучалась ще й якась зловмисна тенденція, обумовлена партійною тактикою, то вся справа цілком спотворювалася. Ось чому всі дотеперішні синтетичні описи перебігу бою зовсім не задовільні. Все ж таки певний критерій для вимірів правдоподібності при об'єктивному описові крутянського бою мусить бути, і його можна конкретно означити. Це, на нашу думку, мали б бути заяви і пояснення тих офіційно чинних тоді учасників бою чи подій з ним зв'язаних, які, безперечно, є найкомпетентнішими та найавторитетнішими. До їхніх тверджень належить долучити спогади про побічні або дрібніші факти інших учасників тих подій, а також тогочасні урядові та історичні відомості. І тоді сам образ бою і всього, зв'язаного з ним, представиться нам більш-менш правдиво. Отже, оперта на такі міцні основи вся крутянська складна епопея із своїм прологом і епілогом представляється так:

Від часу опанування більшовиками влади і проголошення себе всеросійським урядом, між ними й урядом Української Народньої Республіки часто поставали серйозні непорозуміння, головню з причини розбіжності двох державно-політичних систем — тоталітарної московської і демократичної, української. Крім того, Москва, хоч ніби юридично визнавала самостійність України, — на ділі, навпаки, заперечувала її та весь час порушувала права і компетенції зверхньої державної влади на підлеглий їй території. Українська Центральна Рада міцно й рішуче протиставилась усім зазіханням Москви, обороняючи свою суверенність; з того поставали постійні сутички і конфлікти. Нарешті 17 грудня 1917 р. більшовицька Рада Народніх Комісарів дала Центральній Раді гострий ультиматум, вимагаючи покори та слухняності і виконання різних розпоряджень і наказів. Генеральний Секретаріят України 20 грудня відкинув московський ультиматум, як безправне намагання вмішуватись у внутрішнє життя та справи України.

Тоді більшовики заповзялися силою приборкати Україну, звалити Центральну Раду і встановити радянську владу. З цією метою вислали вони із Росії аж три армії: під командою Єгорова, Берзина і

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

Муравйова, під зверхнім проводом Антонова-Овсенка в силі понад 30.000 добірного війська з колишньої царської гвардії, балтійських матросів та так званої "Червоної гвардії" з російського збільшовиченого робітництва. Ті всі армії мали 60 гармат та 10 бронепотягів і сотні кулеметів. Вони легко займали українські безборонні міста, а російські робітничі організації, що були в тих містах збройно допомагали їм у тому.

Перший наступ більшовики почали із заходу за допомогою маси солдат, що, покидаючи фронт, роз'їздилися по Україні. Особливо став їм у пригоді такий розагітований 2-ий гвардійський корпус, що мав завданням опанувати Київ. Однак, українські війська майже на всьому Правобережжі зліквідували розбишацькі ватаги більшовицьких банд. Перший український корпус і Вільне Козацтво вигнали з Поділля і Київщини збільшовичених солдат або повідбирали від них зброю. Але на Лівобережжі слабкі, порозкидані скрізь українські загони не змогли стримати добірної російської регулярної армії, добре зорганізованої з солдатів і робітників на незаторкнених світовою війною і революційною анархією базах широчезного запілля. Української подібно зорганізованої і дисциплінованої регулярної збройної сили не було. Невеликі військові загони, розсіяні по цілому краю, боролися з проявами більшовицьких заколотів на місцях і до систематичного спротиву міцній ворожій силі були нездібні.

На Київ червоні війська наступали з півночі двома групами в напрямках з Гомеля і з Брянська на Бахмач; по зайнятті Харкова до них долучилася ще й сильна група із сходу. У Бахмачі всі три групи сполучилися під загальною командою колишнього царського жандармського офіцера Муравйова і повели наступ просто вже на столицю, яка в той рішальний найнебезпечніший час залишалася безборонною.

Ось тут то конечно зазначити, що багато хто дуже гостро закидає Центральній Раді, що наче це вона завинила такою грізною ситуацією, бо, мовляв, легковажила і не розуміла значення збройних сил для держави й у свій час не спромоглася створити хоч будь-яке українське регулярне військо. При тому, звичайно, особливо натискається на нібито верте небажання уряду перевести загальну мобілізацію. Насправді, дуже дивно і навіть смішно виглядає, коли такі закиди роблять здебільша критики, які не мають ніякого поняття ні про військові справи взагалі, ні про мобілізацію, ні інше творення військової сили взагалі, а в часі революції особливо. Вони просто не уявляють собі, що всяке масування розбещених революційною сваволею людей у складних воєнних і політичних обставинах неймовірного хаосу, загального розгардіяшу, навіть чисто з технічного боку неможливе. Та й треба ще мати на увазі, що українська влада не скрізь ще на місцях закріпилася. А головне, густим скупченням мобілізованих мас в часах революційної хуртовини значило б творити самим собі небезпечні осередки, особливо схильні до всякої демагогічної пропаганди та завжди готової до будь-якого внутрішнього заколоту. Тримати змо-

бізовані маси в міцних карбах дисциплінованого порядку влада не мала найменшої змоги, бо не могла опертися ні на одну солідну, національно свідому соціальну верству чи ідеологічну групу, щоб створити з неї сильний оперативний апарат.

Зрештою, з частковим освоєнням вояцьких мас Центральна Рада мала вже прикрий досвід в українізації частин колишньої царської армії на українському терені. Деякі з них дуже швидко піддалися більшовицькій агітації, морально розконалися, а в моментах вирішальної боротьби проголошували ганебний неутралітет, або навіть по-зрадницькому виступали по боці ворога. Уряд дуже добре все те розумів, а тому не тількищо ніякої мобілізації не переводив, а навіть навпаки: охоче демобілізував солдат російських відділів, а разом з ними і розкладені або непевні і підозрілі власні українізовані формації. Обставинами часу та політичного внутрішнього становища Центральна Рада примушена була до іншого: скрізь тоді практикованим революційним способом творити українське військо за принципом вільної військової служби. Тому вона охоче сприяла й чинно підтримувала формування численних добровільних військових угруповань із національно свідомих або інтуїтивно прихильних до самостійницької ідеї патріотів.

Таким чином, в одному лише Києві створено було понад десяток різних козацьких полків, куренів і загонів, кількістю приблизно до 8.000 вояків. Подібні полки з добровольців появлялися майже по всіх містах України. А по волостях і повітах спонтанно творилось і розцвітало численними відділами традиційно-історичне Вільне Козацтво, що його добре було зорганізовано по всій Україні до 60.000, а у війні з Москвою в дію вступило цих козаків 20.000. Це добровольче — в суті селянське — військо поза столицею довгий час утримувало під контролею величезні обшари та успішно поборовало на місцях більшовицькі солдатські банди, які при повороті з фронту через Україну чинили скрізь бешкети і насильства. (Див. І. Цапко. Козацтво України. "На слідах" 1956.).

Отже, як бачимо, уряд України творив те, що було в його силах, і що в тодішніх обставинах анархії давалося створити. І можна думати, справа навіть не в тому, що того українського війська було ще обмаль і що якісно воно ще не дорівнювало добірному, ворожому війську, хоч уміло, як показав досвід, успішно з ним битися, а справа якраз у тому, що українська армія була розсипана дрібними групами по великій території, а тому в момент ніким тоді непередбаченої несподіваної агресії Москви (вірилось бо в революційну ідейність російської демократії!..) не вдалося українського війська сконцентрувати в певний час, на певному місці і в певній кількості для відбиття ворожого наступу.

У такій скрайньо небезпечній ситуації опинився в кінці грудня Київ: перед більшовицьким наступом він був безборонний. Під загрозою неминучої катастрофи, коли зайняття ворогом столиці ставало вже питанням кількох днів, український військовий провід, себто, командуючий військами отаман Капкан вислав на фронт бойові резерви.

До 25 січня під Бахмачем у тяжких боях змагався з ворогом Перша ім. гетьмана Богдана Хмельницького Юнацька Військова Школа в складі 600 юнаків під командою начальника школи ген. штабу сотника Носенка. Перед переважальними силами ворога та через ворожу активність озброєного робітничого переважно московського населення околиці Юнацька Військова Школа по гарячому бою з численним авангардом армії Мурав'йова відступила від Бахмача й зайняла нові оборонні позиції біля станції Крути. Ця станція, була важливим пунктом оборони на доступах до столиці, тому її за всяку ціну треба було утримати якнайдовше, поки дорогу ворогові заступлять нові сили, відкликані з інших, менш важливих і загрожених відтисків фронту. На допомогу юнакам із Києва було вислано останні боездатні резерви — одну найліпшу сотню Київського Студентського Куреня, властиво призначену до охоронної служби в Києві.

Через те, що навколо цієї бойової студентської групи виникло найбільше різних необгрунтованих легенд, суперечливих чуток і принагідних наклепницьких закидів владі, що то ніби вона найбільш завинила у масовій загибелі того, похапцем зліпленого куреня, висилкою до бою зовсім невправлених військово студентів, то над цією справою належить зупинитись докладніше.

Передовсім, безпідставне цілком твердження, що Київський Студентський Курінь сформовано нашвидко після заклику уряду до київської молоді боронити столицю від катастрофи. Справді, такий урядовий заклик мав у свій час місце, і справді на нього відгукнулося чимало юнацтва, переважно студентства: але ніхто їх одразу ж на фронт не послав; усіх їх було скеровано до вишкільних відділів, як у Юнацьких Військових Школах, так і в Студентському Курені. Сам же Київський Студентський Курінь до того часу мав уже свою довшу і славу історію. За висловами колишнього помічника командира Студентського Куреня пор. Спиридона Довгала, отже особи найкомпетентнішої, та історія представлялася так:

Ще в жовтні 1917 р. серед студентів київських високих шкіл виникла думка про створення окремого студентського куреня; а десь напочатку листопада на великих зборах студентства рішено було зорганізувати добровільну військовою частину під назвою — Київський Студентський Курінь. (До речі: всі інші назви, якими охрещують цей курінь, як Помічний, Бойовий, Січковий курінь і т. п. неправдиві). До куреня одразу вписалося 200 студентів. Далі в часі організаційного росту курінь мав 350 — 400 осіб. У курені були студенти з таких шкіл: Університету св. Володимира, Народнього Університету, Комерційного Інституту, Політехнічного Інституту та ще старші учні української Кирило-Методієвської гімназії, гідротехнічної школи, учительської семінарії, учні фельдшерської школи та старші учні інших середніх шкіл. Як бачимо, були це переважно юнаки старшого віку, а дехто з них, найбільш з Народнього Університету вже і на війні бував, і були між ними і студенти у старшинських рангах, як і вся команда куреня. Вищий військовий провід на бажання Сту-

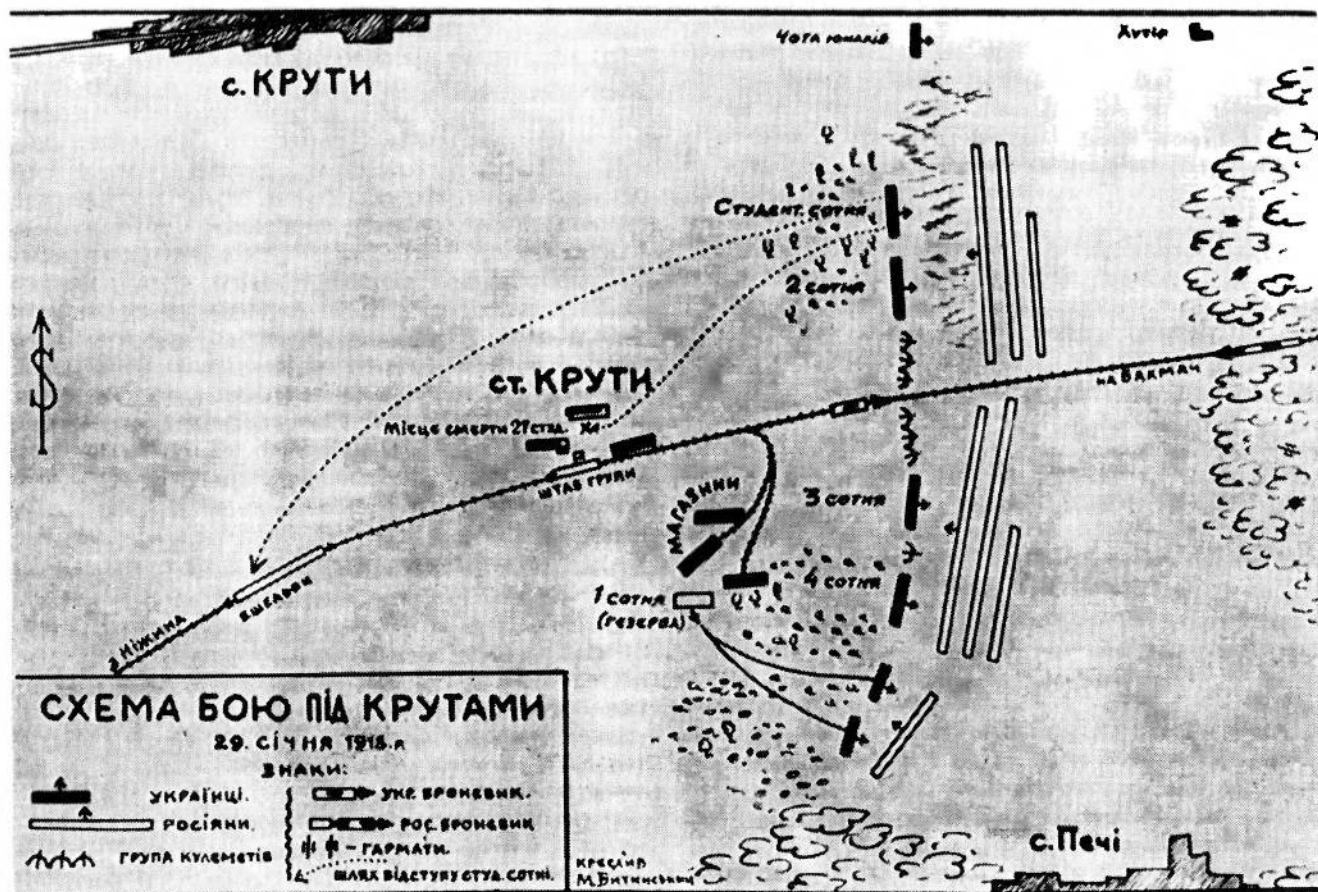
дентського Куреня призначив йому старшин і визначив завдання: муштру, теоретичне навчання, охорона приміщень Центральної Ради і району її розташування та служба зв'язку. Студентський Курінь дуже ретельно виконував службу, так що за кілька тижнів здобув визнання зразкової військової одиниці, і його рівняли з іншими подібними добровольчими частинами.

Водночас із муштровим навчанням Студентському Куріневі довелося ще у самому Києві відбутися значну бойову практику, що дала добру нагоду важливого воєнного досвіду. Бо коли в середині січня вибухло в Києві більшовицьке повстання і партизани захопили готель "Прага", з даху якого кулеметним вогнем сягали приміщення Центральної Ради, то дві сотні Студентського Куреня у тяжких вуличних боях відкинули ворохобників і штурмом взяли "Прагу". Подруге, Студентський Курінь у силі 250 вояків знову виступив на Житній базар і відбив більшовицьких повстанців, які намагалися просунути на Софійський майдан. Обидва рази студентів до бою вів пор. С. Довгаль, якого навіть поранено. Крім того, менші відділи куреня мали збройні сутички з більшовиками в місті й околицях: під Арсеналом, у Маріїнському парку, на Подолі, на товарних станціях і т. д. Ось із цих бойових епізодів найліпше можна судити, що саме являв собою Київський Студентський Курінь і яку в суті речі мав воєнну вартість. А тому й цілком зрозуміло, що уряд і військово командування мали повну рацію і слушність у надзвичайно скрутній ситуації вислати частину Київсь-

кого Студентського Куреня на допомогу бойовій залозі Крут. На позицію під Крути вислано одну, можливо, найліпшу сотню; решта куреня залишилася для внутрішньої охорони столиці та на дошколювання.

Уночі на 27 січня сотню Київського Студентського Куреня навантажено у спеціальний ешелон. На двірці зі студентами прощалися рідні, товариші, знайомі та чимало горожан. Перед самим від'їздом потяга до вагонів чіплялися самовільно деякі підлітки з родин чи знайомих від'їжджаючих або і молодші по куріневі товариші-студенти, яким також забажалося "побувати на фронті". Ця обставина, що на позиціях справді побувало кільканадцять невишколених студентів і підлітків, послужила пізніше причиною до створення легенд, ніби Центрально Рада "умисно вислала до бою небоездатних і дітей".

На станцію Крути сотня Київського Студентського Куреня в силі 130 бійців прибула ранком під командою сотника Омельченка, студента Народного Університету. Там вона застала уже в бойовій поставі 7-му Юнацьку ім. гетьмана Б. Хмельницького Військову Школу під командою сотника Аверкія Гончаренка, понад 40 вояків Хороше-Озерського Вільного Козацтва і душ 20 гайдамаків — всіх разом понад 500 вояків при 20 старшинах, 20 кулеметах і двох гарматах, з яких одна скоро стала нечинною. Перед остаточним розміщенням бойових сил на позиції із станції від'їхав властиво належний до залози Крут сотник Федір Тимченко на Ніжин з наміром привести стаціонований там

українізований полк ім. Шевченка на поміч крутянам. Це потім послужило для деякого причиною до зумисного обвинувачення цього старшини у зраді, а навіть до безпідставного осуджування загально всіх старшин у ганебній поведінці в бою під Крутами — в дезерції, боягузстві і т. п.

Бойова група під зверхнім проводом сот. Гончаренка стала готуватись до оборони. Справну гармату поставили на вагонну плятформу з паротягом, обложили її щільно мішками з піском, забезпечили кулеметами і спорудили таким робом імпровізований бронепотяг, на якому по залізниці в напрямі на Бахмач курсував артилерист сот. Лощенко. Зручним маневруванням і своєю гарматою він багато допомагав бойовій лінії, бо влучними стрілами викликав велике замішання серед червоних. Штаб бойової групи розмістився на станції в потягу, де були і припаси амуніції. Охорону станції доручено з необхідности і нагоди тим 15-ти молодикам, що, як виявилось, самовільно прибули із студентською сотнею і не вмiли стріляти. Ешелюм, яким прибула студентська сотня, залишився на залізничній колії перед роз'їздом і мав служити за медичний пункт для ранених і хворих з невеличким медичним та санітарним персоналом.

Бойову лінію фортифікаційним способом приготували за кілометр від станції, а на віддалі двох кілометрів від окопів зірвали залізничну колію на Бахмач. У бойовій лінії по фронті розташовано частини групи в такому порядку: 4-та і 3-тя сотні 1-ої Юнацької Військової Школи з 14-ма кулеметами по правому боці залізничної колії, а 2-га сотня юнаків і студентська сотня з 4 кулеметами по лівому боці. Ліве крило студентської сотні прикривала чота юнаків; 1-ша сотня юнаків, резервова, розмістилася за правим крилом бойового порядку між магазинами недалеко станції; вільні козаки і гайдамаки провадили розвідку і зв'язок із штабом. Картину дискльокації подає долучена до цієї статті схема, вироблена на основі зарисів учасників бою — сот. Гончаренка і сот. С. Горячка; на схемі можна добре бачити топографію місцевості, розташування частин бойового участка і ворожих колон у наступі та напрямі їхніх зударень і інші подробиці, згадані в описі бою.

Сот. А. Гончаренко у спогадах про крутянський бій подає, що ще перед акцією відогралася характеристична прелюдія, яка свідчить про велику зарозумілу самопевність і нахабство ворога. В ніч перед боєм сот. Гончаренко мав телефонну розмову з Мурав'їєвим. Його вимога у формі наказу звучала: "Прігатовітьс'я к встрече победаносной красной армії: прігатовіть обед. Заблужденія юнкеров прощаю, а афіцеров всьо равно разстреляю". Гончаренко відповів, що для зустрічі все готове...

Ранком 29 січня розпочався завзятий бій. Передні частини більшовиків ішли зімкнутими колонами, очевидно, мавши певність, що оборона Крут повтікала, тим більше, що на їхні виклики по апарату ніхто не відповідав. Коли ж червоні вояки наблизились на віддаль стрілу, з окопів привітали їх рясним вогнем, так що вже перед сторчковими стрілами при великих втратах розсипалися вони в розстрільні. Наступні відділи посувалися вже в бойо-

вому порядку. Таким чином червоні зайняли довгу лінію фронту до 5 кілометрів, мавши за собою дальші лави наступаючих ім услід розстрілень. Сили ворога обчислювано на понад 2.000 бійців регулярної піхоти, 600 матросів Балтійської фльоти, кілька сот Червоної гвардії з робітників центральної Росії; при них — гаубічну батарею і 2 справжні бронепотяги. Більшовицькі маси сформувалися на оборонців Крут, але сильний і влучний вогонь з кулеметів і рушниць примусив червоних зменшити силу наступу і залягти перед окопами оборони.

Тим часом ворог зосередив сильний гарматний вогонь по окопах і по станції. Штабний потяг з вагонами амуніції мусів через те від'їхати за роз'їзду колію, щоб вийти із зони обстрілу. Це на якийсь час утруднило та затягнуло доставу набоїв на лінію вогню і мало не викликало паніки. Навіть, дехто з учасників крутянського бою дуже трагічно посуджує це явище й означає його мало не головною причиною поразки під Крутами. Але з описів дальшого бою іншими учасниками видно, що це було часове і часткове замішання, яке відповідно усунуено, і бій тривав далі з неослабним напруженням, навіть без огляду і на те, що і гармата сот. Лощенка вже замовкла з-за браку набоїв, і він мусів від'їхати.

Росіяни, завдяки своїй значній чисельній перевазі, мали всі можливості широкого маневру, тоді як крутяни, малі кількістю і з малими резервами, були міцно прикуті до терену. Швидко ворог зорієнтувався і почав використовувати оцю сприятливу для себе ситуацію. Десь коло полудня він розпочав демонстративний наступ на Студентську сотню, але, попав під убивчий перехресний вогонь і мусів з великими втратами відступити. Далі більшовики свій справжній наступ спрямували на оточення правого крила групи сотень Юнацької Військової Школи. Успіх ворога тут віддав би у його руки ст. Крути, відтинав би від бази, та уможливив би йому повне оточення оборонців. Протягом двох годин, застосовуючи зручно всіх тактичних правил, провадили більшовики вперто обхід правого крила юнаків, які завзято боролися і відбивали ворога навіть багнетами. Водночас, ворог не припиняв і вогневого тиску на всю лінію оборони. У цей час було смертельно поранено командира Студентської сотні пор. Омельченка, що дуже болюче далось відчутти, бо його майже не було ким замінити, бо і решту старшин бойової групи було вже переполовинено.

Взагалі, на бойовому участку почало витворюватися дуже загрозове становище. Більшовицькі атаки на праве крило безнастанно посилювались. Для паралізування їх довелось уже вжити і резерви. Сили крутян дедалі виснажувалися, матеріальні засоби боротьби вичерпувалися. До того долучилася жахлива віства, що Шевченківський полк збільшовичився, перейшов на бік ворога і наступає на ст. Крути з Ніжина, себто з тилу. За дві години їзди треба рахуватися з його зрадницьким ударом. Все це, а також і великі криваві втрати убитими і раненими, примусили команду крутянської оборони закінчити бій, затягнувши його бо-

дай до наступлення вечірної темноти. Справді, з наближенням присмерку темп ворожого наступу почав слабнути; це дало можливість бойовій групі оборони розпочати пляновий відступ. Першою стягнена була з позиції студентська сотня, а біля 9 години і решта сотень Юнацької школи. Останньою відійшли резерви, прикриваючи відступ. Після того червоні зайняли станцію Крути, але з обережності не ризикували продовжувати в темноті дальший наступ. Начальник бойової групи сот. Гончаренко у своїй реляції про бій під Крутами авторитетно стверджує, що ту надзвичайну героїську поведінку, що її під час бою виявили старшини і молоді вояки холонокровністю та вмінням панувати над собою. Це, як бачимо, підкреслюється теж і самим ходом бою та витриманим порядком відступу. Тому всілякі зайві балачки і гістеричні вигукі про ніби велику безрадність команди та про безпорядність бійців і паніку, позбавлені реальної основи і є безсовісною видумкою.

По цілоденному виснажливому бою колона недобитків зібралася біля ешелюну, у якому було вже три повні вагони ранених. Усі крутяни були вкрай вичерпані психічно і фізично драстичними подіями жакно пережитого нещасливого дня. При підрахунку живих решток бойової групи виявилися і криваві великі втрати; виявилось теж, що бракує цілої однієї чоти студентської сотні. Думали, що вона десь на відвороті відстала, зблудила у темряві туманної ночі і десь безпорядно блукає в засніженій околиці. Затримали від'їзд ешелюну, вислали на розшуки розвідку, однак усі заходи були марні: понад 30 душ студентів не змогли знайти.

Пізніше стала відома їхня трагічна доля: при відступі ця група студентів — 34 особи, — або для скорочення дороги, або приваблена світлом на станції, потрапила туди якраз тоді, як більшовики займали станцію. У безвихідній ситуації студенти кинулися на червоних, щоб пробити собі шлях зброєю і були в багнетному бою переколені. Небагатьох полонених було нелюдським жорстоким способом помордовано. Лише сімох студентів живими відправили у запілля і їм пощастило втекти.

Ешелюн уночі 29 січня від'їхав у напрямку на Київ; по дорозі у Ніжині зіткнувся із збільшовизованим Шевченківським полком, від якого крутяни сподівалися ворожих виступів. Однак Шевченківці не відважилися наступати і їх удалося усунути без проливу крові, після чого ешелюн вже без перешкод прибув у безпечне місце. Вагони з раненими відправлено до Києва, а бойова група крутян, себто рештки 1-шої Юнацької ім. геть. Б. Хмельницького Військової Школи та рештки сотні Київського Студентського Куреня у Броварах під Києвом увілллялися у склад більшого загону — Гайдамацького Коша Слобідської України під проводом С. Петлюри і відправились з ним до столиці, щоб боронити її вже від нової безпосередньої загрози — повстання більшовицьких ворохоубників у самому місті.

Підрахунок кривавих жертв крутянського бою означається високим числом, що сягає без малого трьох сотень. Це, можливо, і стало приводом до

популярного образного порівняння Крут із Тернопілами, де полягло також триста грецьких героїв. Проте, будувати ту аналогію лише на одні тих мітичних числах було б таки недоречним без огляду на привабливість такого способу.

Взагалі справа кривавих втрат у крутянському бою є одна з найбільш туманних і нев'яснених. Дотепер ще невідомо, скільки там було вбито, а скільки поранено, скільки втрат і яких мала сама Військова Школа, а скільки Студентська сотня. Найправдоподібнішу, ніби, кількість юнаків і студентів у цілому подає сот. А. Гончаренко у релятивному звіті: — до 250 юнаків, 10 старшин і 30 студентів, але при тому не означено точно числа убитих і ранених. Крім того, втрати в студентській сотні лише на 30 душ видаються дуже сумнівними: адже тільки на станції одній загинуло 27 студентів, а певно ж ще у бою на позиції мусіла бути якась кількість убитих і ранених.

По звільненні України від більшовиків у березні 1918 р. бойовище під Крутами обслідувала спеціальна державна комісія. Результатів праці її годі десь тепер шукати. Але загально відомо, що вона розкопала кілька братських могил і знайшла в них кількадесятя тіл поляглих вояків, яких поховали селяни з околних сіл. І знов таки невідомо, скільки серед них було юнаків, а скільки студентів. Усіх поляглих під Крутами, перевезли до Києва і з великою парадом і військовими почестями поховали урочисто на Аскольдовій могилі.

З приводу крутянських кривавих жертв варто згадати ще про одну безпідставну легенду, що міцно втерлася у свідомість нашого суспільства. Багато писалось, пишеться і говорить, що під Крутами загинув Студентський курінь весь, у цілому складі ніби тих 300 душ. Через те, особливо глорифікується, надмірно вихваляється одних лише студентів-крутян, без уваги на інших учасників бою та на їхній високий героїзм і жертвенність. Проте, з правдивих описів бою, засвідчених безумовними авторитетами, бачимо, що фактично приписування усіх заслуг і чести одним студентам з їхнього куреня є неправдою і несправедливістю. Бо вже знаємо, що головний і найбільший тягар бою винесла на своїх плечах 1-ша Юнацька Вій-

ЛІТЕРАТУРНА НОВИНКА

Вийшла з друку повна збірка поетичних творів
поета-неоклясика Павла Филиповича:

П. Филипович

ПОЕЗІЇ

за загальною редакцією М. Ореста, з біографічним
нарисом та критичною статтею про творчість
поета.

Ціна одного примірника:

в США та Канаді — 1,50 дол., в Англії та Австралії — 7,6 шил., у Франції — 400 фр.

Замовлення і гроші висилати на адресу:

А. Р. FILIPOVICH

300 - 6th Street S. E. Minneapolis 14, Minn., USA.

ськова Школа, яка і мала через те найбільше втрат. Київський Студентський Курінь не загинув увесь, бо і не міг весь загинути, тому, що у цілому складі навіть не брав участі в бою; билася лише одна його сотня, яка також не ціла загинула, а була в порядку виведена першою з лінії вогню при відступі всієї бойової групи.

При цьому залишається ще зупинитись на справжньому значенні крутянського бою без зайвої афішовки і штучної словесної гіперболізації, цього мало не найбільшого епохального явища світової історії. Насправді, як уже згадувалось, ця подія має найперше лише для нас, українців, велику суто моральну вартість, як чинника ідейного. Трагедія української молоді під Крутами струснула до глибини національним сумлінням, поставила виразно під запит справжнє ставлення України до Москви, дала повну можливість пізнати суть російської революційної демократії, виплеканої на московському історичному імперіялізмі. Крути ясно означили злам у дотеперішніх українсько-російських політичних стосунках. На це недвозначно вказує і сам президент України проф. М. Грушевський у промові над могилою поляглих крутянських героїв: — "Український народ досі вірив у можливість свого розвитку в новій демократичній Росії. Але після всього того, що сталося, він переконався, що з Росією, чи то реакційною, чи революційною, йому не по дорозі"... Ще виразніше священну вартість для України кривавих жертв поляглих крутян відзначив і другий промовець над їхньою могилою — письменниця Л. Старицька-Черняхівська, що сказала: — "... Для нас ця могила лишиться полум'ям віри, вона дала нам незабутнє минуле. Це буде друга свята могила над Дніпром. У хвилині одчаю, у хвилині занепаду, у хвилині знесилля будуть приходити до неї старі й малі, щоб віджитись тим святим вогнем ентузіазму, який палатиме тут і під кам'яним хрестом. Діти України! — це ваша могила, вона буде тим дзвоном, що "вівос вокат", не дасть нам спинятись, не дасть забути. Цей день стане днем усієї молоді України. Від року до року сюди будуть приходити, тут будуть молитися, тут будуть складати братерську присягу ті, що матимуть переступити поріг життя. І коли життя зітре з пам'яті сучасних ці дороги обличчя наших братів, коли прийдуть нові люди... вони пам'ятатимуть, що тут лежать ті, що віддали все, що мали — молодість, щастя і життя за волю України. Будьте ж певні, дорогі, незабутні герої, ваша смерть не була марною! Чуєте?!. Ваша слава живе і житиме довіку — Вільна Самостійна Україна!"

Однак, поза важливим моментом морально-ідейного характеру мав ще крутянський бій і реальне — певне тактичне значення. Правда, сам по собі той бій з погляду чисто воєнного був лише одним з епізодів складнішого комплексу оборонних боїв за Київ. Тому для точнішого уявлення і розуміння тактичного його значення, треба розглядати крутянську подію у зв'язку з іншими тодішніми воєнними і політичними процесами, що розвивались по лінії історично-державних українських завдань. Отож, у такому аспекті бій під Крутами мав ту безумовну заслугу, що спричинився знач-

ною мірою до загального успіху оборонних київських операцій, на яких опиралася тоді широка і важлива акція української влади у справі підписання Берестейського миру з Німеччиною. Тоді треба було за всяку ціну втримати у своїх руках столицю, щоб той мир гідно здобути. А Москва якраз намагалася всіляко тій українській акції перешкодити; тому і поспішалася концентрованим походом своїх армій на Київ та вибухами повстань у його середині чимскорш опанувати владу в Україні. Та не пішло росіянам це легко. Більшовицькі війська зустріли несподівано перший рішучий і завзятий збройний опір під Крутами. В дальшому руху мусіли вже свій первісний нестримний розгін загальмувати, просуватись до Києва помаліше й обережніше. В тому нактнувся ворог і на інші українські сили, що перегороджували йому дорогу до столиці.

Правда, в загальному висліді боїв за Київ українському війську проти переважальної чисельно сили радянського війська годі було встояти, і воно відступило. Але на потрібний рішальний термін ворог таки був стриманий, бо щойно по десятих днях по крутянському бою червоні війська оволоділи Києвом, а тим часом справа закінчення миру в Бересті добігла успішного кінця: мир було офіційно й остаточно ухвалено і формально підписано за один день по упадку Києва — 9 лютого 1918.

Властиво в цьому і полягає реальна заслуга і воєнна слава юних лицарів крутянського бою, вони бо не тільки що високо піднесли честь української зброї, не тільки виявили свою вояцьку гідність, але в певній мірі спричинилися до успіху того великого історичного акту — закінчення Берестейського миру, через який вийшла Україна на широке коло міжнародного політичного форуму.

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ
В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охїтва

Продаємо добре, чисте вугілля, маємо на складі тверде вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro
Junction — Tel.: AM 1-1371

Ф А Р Б И

i

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

купуйте найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

Власник: ОЛ. ОХРИМ

823 Dundas St. W — EM 4-6597

Toronto, Ontario

Григорій Іванович Петровський

9 січня ц. р. помер Григорій Іванович Петровський, один з найстарших українських більшовиків, близький співробітник Леніна, член РСДРП з 1897 року, член IV Російської Державної Думи від дніпропетровських робітників (1912 р.), політкаторжанин — був засланий у Туруханський край, а потім у Якутськ, де його й заховала революція, у яку він негайно включився і керував переворотом у Якутську.

Після встановлення більшовицької влади стає комісаром внутрішніх справ РРФСРеспубліки, а в 1919 році його призначають (Москва, очевидно), на посаду голови ВУЦВК (всеукраїнським старостою). Пізніше, по створенні СРСР, він, згідно конституції, став заступником голови ВЦВК, як і кожен інший голова Центрального Виконавчого Комітету кожної “союзної” республіки.

У час “ежовщини” розстріляно його сина, а його без усякого розголосу усунуто з посади, відкликано в Москву. Якийсь час він керував відділом скарг при голові ВЦВК СРСР (М. Калінін), а потім йому доручили завідування, як виявилось пізніше, Музеєм Революції в Москві. На цій посаді він пробув аж до смерті Сталіна. По смерті Сталіна Гр. Петровського тихцем реабілітували — дозволили час од часу озватися в пресі.

Гр. Петровський належав до тих більшовиків, на руках яких або зовсім нема, або як і є, то дуже мало людської крові. До таких ліпших більшовиків належав ще Улас Чубар, про якого еміграція нічого не знає, хоч він відіграв величезну роль в економіці України.

Як і до всіх більшовиків, до Гр. Петровського і У. Чубаря в українців трудно знайти любов, але ненависти до них було звичайно менше, ніж до інших московських вислужників.

Я особисто з Петровським не зустрічався, але мені довелося зустрічати чимало людей, (особливо в тюрмі і на засланні), які з Петровським бачились досить часто і знали про нього чимало.

Покійний, на відміну від інших комуністів, був дуже простий, не зазнавався, не уникав народу і ніколи його не боявся. Він часто помагав людям, особливо студентам з колишніх розкуркулених, священничих та інших гнаних родин. Хто б з них до нього не добився, завжди одержував допомогу, пораду десь виїхати в інше місце, а інколи й відповідні документи чи рекомендації.

Як президент (всеукраїнський староста) він мав право милувати засуджених. Серед в'язнів було загальне переконання, що як тільки мати чи дружина засудженого добралася з проханням до Г. Петровського, то, як правило, смертний вирок замінюється десятима роками, а з десяти років на плечах засудженого часто лишалося лиш 5-7 років. Та він мав право милувати лиш засуджених органами Наркомюсту, а не суджених Судтройкою чи ОСО ГПУ. У таких випадках він завжди висловлював своє співчуття дружині чи матері жертви і говорив: “Тут, голубонько, я вже нічого не зроблю — ідіть до Балицького...” Балицький — начальник НКВД України.

У час “ежовщини” в одній з камер дніпропетровської “Вилки” мені довелося довгий час перебувати з культпропом Коларовського району (національний болгарський) на Дніпропетровщині. Не пригадую тепер його прізвища, але це був смаглявий, довгообразий болгарин, середніх років. У своїх розмовах він часто згадував Гр. Петровського, говорячи: “Я й досі не знаю — Петровський більшовик, чи ворог?” Для підтвердження свого сумніву він розповідав такий факт:

На доручення ЦК райкоми партії вели кампанію за закриття церков і перетворення їх на клуби. Щоб закрити церкву, треба було зібрати підписи віруючих, що вони перестали вірити і самі підписати закрити церкву. Це їх “добровільне прохання” мусіло бути затверджене президією райвиконкому, а остаточний дозвіл на закриття церкви давав ВУЦВК. Підписував його Петровський.

У Коларові ці списки виготовляв сам згаданий культпроп. Списки були викінчені, всі віруючі їх “охоче” підписали і цей же культпроп, щоб прискорити справу, сам їх повіз до Петровського, сподіваючись негайного дозволу на закриття церкви та ще й похвали від голови ВУЦВК за “партійну чуйність”.

На його здивування, Петровський прийняв його дуже холодно. Проглянув текст заяви і підписи (сам оповідач сказав нам, що більша половина їх була фальшованих, бо “не було часу ходити по хатах”) і запитав культпропа:

— А скажи: скільки з них справді хочуть закриття церкви?

— Усі, товаришу Петровський.

— Дурень! — вигукнув Петровський обурено. — То ти так зі мною говориш? Ти думаєш, що я не знаю, як ви це все робите? Ідь собі додому, а ми тут розглянемо справу самі.

Збентежений культпроп вийшов з кабінету, а дозвіл на закриття церкви прийшов аж за рік...

Напочатку тридцятих років один з моїх товаришів (Т. С.) керував відділом партнаванчання у Жовтєвому райкомі КП(б)У міста Києва. Столиця тоді була в Харкові, а в Києві тільки область. Відбувалася обласна партійна конференція, делегатом якої був і мій товариш. Він мені дуже довірочно розказував таке:

На конференцію приїхали з Харкова керівники ЦК і уряду. Між ними й Петровський. Конференція відбувалась у дуже напруженій атмосфері. Це був час закінчення колективізації і “винищення куркуля, як кляси”. Поруч з цим ішла найгостріша боротьба з українським “буржуазним націоналізмом”. Народи “любимої народом” партії охоронялись з винятковою пильністю. Особливо оберегались гості із столиці. Раптом у час перерви зник із будинку Петровський. Почались шептання:

— Петровський десь зник!

— Петровський кінчив самогубством!

— Петровського украли буржуазні націоналісти!

Повідомили ГПУ і міліцію. Наказано: знайти Петровського живого чи мертвого!

Почались негайні розшуки по всьому місту. За півгодини Петровського виявили в Пассажі, де він, накупивши цукерків, мирно і спокійно розмовляв з дітьми, розпитуючи їх, як вони вчаться, чого їм бракує, чим вони невдоволені.

Міліціонери, які його пізнали, боялись підходити до нього. Один осмілився, підійшов і тихенько шепнув:

— Товариш Петровський, вас шукають по всьому місті...

— І чого ви за мною бігаєте? — з досадою відповів їм Петровський голосно. Міліціонери зникли, а за кілька хвилин появились енкаведисти. Петровський без жодного слова вийшов з ними на Хрещатик, сів у їх автомобіль і поїхав в Обком.

На конференції Петровський дістав найсуворішу догану за "втрату партійної чуйності", даючи цим нагоду ворогам партії легко знищити одного з керівників партії. Петровський признав свою "легковажність..."

У нашій пресі повторюється, що Гр. Петровський був так стероризований Сталіном, що коли той примусив його підписати смертний вирок власному синові, то він його підписав. Здається, це твердження пішло з легкої руки автора книжки "СССР без маски", Височенка. Не маю підстави стверджувати це, чи заперечувати, хоч треба зазначити, що доказів на це нема ніяких. Я особисто в цю легенду не вірю. Звичайно, вона вигідна, щоб ще раз ударити по гідкій потворі, яка звалась Сталіном, але чи варто це робити коштом інших?

До речі, мені доводилось з сином Гр. Петровського зустрічатись. Було це в одному прикордонному місті на початку зими 1932 року. В тому місті я працював у середній школі. Штаб кінної дивізії (не пригадую її назви тепер), що була розташована в місті, звернувся до дирекції школи з проханням направити в штаб кількох кращих педагогів, які мали б підготувати вищий командний склад дивізії за курс середньої школи і тим відкрити їм шлях у Військову Академію. У той час ще багато кадрових командирів не мали доброї освіти, командирами стали за якісь заслуги і були зобов'язані вчитись.

Я викладав їм історію російської літератури. Учні, якщо їх так можна назвати, було від 6 до 10. Раз під час лекції один з курсантів раптом зірвався з місця, крикнув усім "Смірно!" і вискочив із-за стола. Я повернувся до дверей і побачив високого, дуже гарно збудованого комадира у довгій кавалерійській шинелі, у будьоновці з опущеними навушниками, який нечутно увійшов у кімнату і зупинився, щоб прийняти рапорт. Командир схвилювано рапортував:

— Товариш командир дивізії! Лекція з російської літератури, група штабних командирів і командирів полків, курсантів сім, лектор — такий то, тема — така то!

— Сідайте, — промовив спокійно командир дивізії. А тоді підійшов до мене, подав руку і назвався:

— Петровський...

Я назвав себе і запитав, чи він не родич якийсь Григорія Івановича Петровського?

— Син, — почув я відповідь.

Почалася розмова. Комдив переглядав зошити курсантів. В одного з них він побачив зошита, скачаного в трубку, а в ньому записи з усіх предметів. Курсант стояв, а обличчя його не горіло, а просто палало. Я ще в житті не бачив, щоб старша людина в чині командира полку так червоніла і хвилювалась.

— І ти думаєш, що мені шкода тобі грошей на зошит? — запитав Петровський. А тоді, повернувшись до мене:

— Цікаво чи ви дозволяєте вашим учням так поводитись з зошитами і записувати в одному зошиті всі лекції?

Вислухавши моє пояснення, додав:

— Ви не зважайте, що тут робітники штабу дивізії і командири полків, а ставтесь до них, як до своїх учнів, жодної знижки на їх чини не робіть.

— Між іншим, — звернувся знову до мене, — як ви живете, на що скаржитесь?

Я відповів, що живу дуже добре, бо крім свого пайка одержую ще від дивізії додаткових 16 кілограмів муки і скаржитись на щось не маю наміру.

— А як ви до нас добираєтесь?

— Пішки, якже. Трамваю ж тут нема.

— Як вам не соромно! — накинувся знову на своїх підлеглих. — Чоловік за 16 кілограмів державної, не вашої ж, муки вчить вас та ще й пішки за місто до вас іде, а ви й не відвезете його? Полать сані!

З того часу нас уже привозили й відвозили.

Наскільки він почував себе українцем, сказати не можу. Розмовляв по-російському, а коли довідався, що я в школі викладаю українську мову та літературу, перейшов на досить поправну українську мову. Підлегли йому командири його не любили, а просто обожнювали.

Скоро після того його перевели в Москву і призначили командиром Першої пролетарської (зальної) дивізії, яка охороняла Кремль. Там же його (у зв'язку із справою маршала Тухачевського) арештовано і розстріляно.

На батька це зробило гнітюче враження. Не можу запевняти, чи була в Гр. Петровського дочка, але ходили чутки, що розстріляно й дочку. Самого ж Гр. П-го Сталін вирішив живим поховати і застав його в Музей Революції...

Фактично, Петровський умер ще тоді, хоч він справді був один з найстарших більшовиків і був справді в добрих і близьких стосунках з Леніном. Більшої кари для цього старого більшовика Сталін з Молотовим та Каганавичем придумати не змогли б.

Г.Петровський був винятково скромною людиною. Він ніколи ні в чому не виділявся. У внутріпартійній боротьбі, яка відігралась була в КП(б)У між її українським і російсько-жидівським елементами він участі не брав. Але й не дуже активно засуджував ухильників від сталінської лінії. Коли торкалось дифіраблів диктаторові, то й тут Г. Петровський занадто активний не був. У таких випадках він виступав рідко і то тільки в такій мірі, яка вимагалась партійною етикою. Можливо, це й було причиною ліквідації його. Складалось вра-

ження, що всі ці справи його не цікавлять і він “тримає неутралітет”.

Після реабілітації він інколи виступав у пресі, але у жодному виступі не згадав Сталіна і останніх часів — писав про початки революції, згадуючи тільки Леніна.

Ще будучи членом IV Держ. Думи, гостро критикував царський уряд за його колоніальну політику взагалі, а зокрема в Україні. Його промови чудово обгрунтовані і чорносотенну єдинонеділимську політику царського уряду він просто нищив “на пні”. З цих його виступів найяскравішою була промова в Думі на тему “Про національне питання”, виголошена 2 червня (20 травня) 1913 року. Ця промова була написана, ніби, за проектом Леніна.

Пізніше Гр. Ів. Петровський на власному досвіді мав нагоду переконатись, що всяка Росія — царська чи лєнінсько-сталінська — однакова і що навіть і найвірнішому лєнінцеві, яким він безперечно був, з нею не подорозі. Чи він до цього переконання дійшов, чи ні — невідомо. А як і дійшов, то аж тоді, коли в нього вже не було навіть фізичної сили з нього звернути: так він і вмер лєнінцем.

Урну з його останками з великими почестями замурували в кремлівську стіну. На цьому його кар’єра закінчилась остаточно: більшовики його згадувати не будуть, а українці як і згадуватимуть, то лиш як українця, який був чесною людиною, але сліпо служив ворогові, тому трагічно жив, а ще трагічніше закінчив свій важкий життєвий шлях: як музейний експонат нікому непотрібного ортодоксального лєнінця...

П. Прус

ГР. ІВ. ПЕТРОВСЬКИЙ НА КОНЦЕРТІ ХОРАНСУ

Спогад

1-го травня 1928 р. наш хор студентів музичного інституту ім. Лисенка в Києві — Хоранс, викликали в Харків. Після нашої невдалої антирелігійної пропаганди, про яку згадаю іншим разом, 2-го травня нас запросили дати концерт для студентів у залі ВУЦВК-у. Зала була чимала, умішала яких 700 осіб. Концерт ми почали коло 8-ої години вечора.

Розпочали перший відділ. Студенти приймали нас дуже тепло. Раз, що більшість з них були українці, а друге, що їм ще не доводилось чути й бачити доброго хору, який співає без диригента. Захоплення було велике. Ми, виконавці, це добре відчували, а в залі була така тиша, що найтонше п’янісімо доходило і в найдальший куточок залі.

При кінці першого відділу ми побачили Гр. Ів. Петровського, який тихесенько входив у залу. Ми тоді всі називали його “наш староста України”. Не знаю, як для інших, а для нас, студентів, він був і старостою, і батьком, бо він багатьох нас спас від далекої подорожі, кінцева станція якої — “Сибір неісходима”.

Студенти так захопились нашим співом, що не звернули уваги на його прихід, вони його просто не помітили, бо їх відчуття і зір були скеровані на нас, на сцену. А він тихесенько увійшов і сів скраю першого ряду. У цей час ми співали передостанню

пісню першого відділу — “Чуєш, брате мій” О. Кошиця. По закінченні, як і після кожної іншої, — ціла буря оплесків. У цей час Гр. П-ий устає, підходить ближче до нас і просить ще раз проспівати цієї ж пісні. Аж тепер помітили його студенти і почали вітати його оплесками і вигуками “Хай живе наш Григорій Іванович!” Він обернувся до студентів, подякував, попросив їх сісти і сказав, щоб вони ще раз добре услушались у цю пісню.

Співаючи вдруге “Чуєш, брате мій”, ми побачили сльози на очах Петровського — він не міг стримати свого хвилювання. По закінченні пісні у залі не чулось жодного оплеску, а Григорій Іванович устав знову і шепотом звернувся до нас:

“Проспівайте ще раз, прошу вас...”

Тоді сів і втретє слухав її, схиливши голову, а сльози текли йому з очей і капали на підлогу. По закінченні устав і так само майже шепотом сказав: “Дякую, і ще раз дякую вам...” І так же поволеньки, як увійшов, і вийшов.

У залі була абсолютна тиша: студенти вже не аплодували ні нам, ні йому. Мабуть, так той душевний шепіт вплинув на всіх. Тільки всі встали і, обернувшись очима до нього, мовчки поглядами провели його аж до дверей.

Ми, члени Хорансу, були так само зворушені, як і студенти. На цій пісні ми й закінчили перший відділ.

У перерві ми розмовляли, думали й передумували, чого плакав Петровський, але так і не додумались — молоді ще ми тоді були, політично “зелені”. Аж тепер мені і багатьом зрозуміло: під впливом цієї пісні у нього виникла ціла хвиля спогадів і переживань: виникло чимало “за” і “проти”. Коли б то можна було тоді добратись до його “святая святых”! Та він один знав, що твориться в його душі. І він поніс це з собою в могилу.

Юрій Головка

ГАННА ШИРЕЙ У ТОРОНТІ

24 січня, перед виступом на урочистих зборах українців Торонта для вшанування 40-річчя державности, Г. Ширей виступила з власним великим концертом на черговій п’ятниці літературно-мистецького стоваришення “Козуб”. Присутніх було лиш коло сотні, переважно сталі відвідувачі клубу.

Співачка виступала вперше в Канаді. Показала вона себе вибраній торонтонській публіці “в двох плянах” — у клясиці і в народніх піснях.

Про Ганну Ширей говорять різно. Одні кажуть, що вона дуже добра співачка взагалі, інші ж запевняють, що вона неперевершена тільки в народніх піснях, а співати клясичні твори вона не то, що не повинна, а просто не сміє. Останнє запевняють переважно співаки. Слухачі ж дуже прихильно сприймають її клясику і просто шаленіють, слухаючи її виконання народніх пісень, зокрема “Ой п’є вдова, гуляє” Леонтовича та “Ой п’яна я, п’яна” в записі Демуцького.

Так було й на цьому концерті: треба було тільки уважно стежити за виразом облич слухачів, щоб

переконатися, що Г. Ширей має особливий дар доносити до слухача кожен твір.

У тих т. зв. "п'яницьких" піснях, які фактично з п'янством не мають нічого спільного, співачка виявила себе унікальним виконавцем: її справді сьогодні нема з ким порівнювати не тільки на еміграції, а і в Україні. Глибоке розуміння народньої творчості і просто вроджена культура дали їй змогу у цих творах не перейти межі, не "пересолити", на що спокушаються при виконанні подібних творів і найвизначніші співаки. При цьому "пересолюванні" у Леонтовичевій "Ой п'є вдова, гуляє" з насиченої благородною вітальністю життєрадісної української жінки вийде п'яна кума-перекупка, яка, напившись до нестями, сперечається з самим Богом. І тоді з твору нічого не лишається. Ганна Ширей доносить цей твір до слухача у його первісній красі й силі.

Ще більша небезпека чигає на виконавця у пісні "Ой п'яна я, п'яна". Тут знову не п'янство і розпуста, а виняткова, мабуть, чи не одним лише українцям властива одвічна рівність жінки з чолові-

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Дєполович

БУКВАР

Четверте поправлене видання

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого формату (10 x 7 цалів, більший від читанок), має гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. Ціна — \$1.20.

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

Друге поширене видання

читанка для 2-ї класи, 108 сторінок. Ціна — \$1.10.

3. П. Волиняк

КИЇВ

читанка для 3-ої кл., 112 стор. Ціна — \$1.25.

4. П. Волиняк

ЛАНИ

Друге поширене видання

читанки для 4-ої кл. — 116 стор. — Ціна - - \$ 1.25.

5. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ої класи, сторінок 112. Ціна — \$1.25..

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 відсотків (залежно від кількості примірників і способу розрахунку).

ком. Повернулася жінка додому, добре випивши, але чоловік зовсім не гнівається, а лиш лагідно питає:

Де ж ти мила була,
Що за дім забула?

І нічого вульгарного, ніякого порушення норм не трапилось, бо його хороша й весела дружина зовсім не п'яниця, вона тільки —

З родом ізійшлася,
Медку напилася...

Ганна Ширей саме так інтерпретує цей твір: у її інтерпретації цього твору слухач відчуває стільки ж благородства, скільки й людської любови та радости життя і найкращих родинних взаємин.

Коли до цього додати, що співачка є власницею сильного з широким діапазоном мецосопранового з благородним звучанням і нев'янучою свіжістю голосу, то стане зрозумілим, чому слухачі нею захоплюються ще з того часу, як вона була першою солісткою капелі "Думка" в Києві, і аж по цей день.

Ганна Ширей має ще й іншу перевагу над багатьма нашими виконавцями — це її репертуар. Вона виконує цілий ряд творів, яких у нас не виконує ніхто. Почала вона свій концерт "Піснею про Петлюру" (слова Н. Зибенко, музика І. Зайця), яка бодай у Канаді виконана вперше. Закінчила ж вона концерт теж новою піснею "Наша пісне, дзвени" (слова Р. Василенка, музика В. Гавриленка, дуже здібного і майже невідомого молодого нашого композитора з Німеччини), яка теж виконується тут вперше. Коли до цього ще додати "Зозульку" В. Грудина, дві весільні, арію матери з Аркасової опери "Катерина", яку вона виконує "по-своєму", пісню Ази із "Циганки Ази", то стане очевидним, що Ганна Ширей старанно працює над репертуаром, вишукує речі кращі і маловідомі із старих та дбає про найновіші твори. Цього не можна сказати про жодного з наших виконавців, за винятком, хіба, М. Мінського.

І це теж сприяє успіхові нашої співачки.

Ганна Ширей зробила найбільшу приємність любителям нашої пісні в Торонто. Будемо сподіватись, що почуємо її в Канаді ще не раз.

П. Вол.

ЛІТЕРАТУРНА НОВИНКА

Вийшла з друку й поступила в продаж книга

І. Багрянного

БУЙНИЙ ВІТЕР

роман

частина перша "Марусі Богуславки"

423 сторінки більшого формату.

Замовляти й набувати книгу можна
в усіх представництвах та кольпортерів
"Українських Вістей"

Ціна одного примірника: в США й Канаді — 3,5 дол., в Англії — 23 ш., в Австралії — 23 ш., в Аргентині — 55 пезів, у Франції — 1.100 фр. фр., у Бельгії — 120 б. фр., у Бразилії — 200 круз.

Усі, хто вніс попередню передплату, одержать книгу за ту ціну, яку вони внесли.

ДРУГ РОДИННОГО БЮДЖЕТУ...

Penman's

ЯКІСТЬ ДЛЯ ЦІЛОЇ РОДИНИ

ПРИ СПІДНОМУ БІЛЛІ ПЕНМЕН'С та в панчошних виробках — усе в вашу користь, включно з ціною. До вибору стилі, що задовільнять кожного члена вашої родини, до вибору грунтість, що задовільнить їх особливі вимоги, та якість, що впродовж 89 років виробу спідного білля та панчошних продуктів для канадських родин по-стійно завойовує увагу ошадних покупців.

ПЕНМЕН'С
жіночі підсорочинки малі, середні, великі

ПЕНМЕН'С
жіночі елястичні штаниці по коліна

ПЕНМЕН'С
сорочинки та майточки для дівчат 8-16 р.

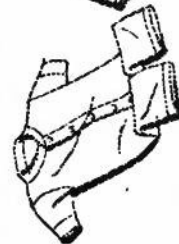
ПЕНМЕН'С
майточки та сорочинки для дівчат 2-6 р.

ПЕНМЕН'С
спідне білля для немовлят 3,6x9 міс., 1-2 р.

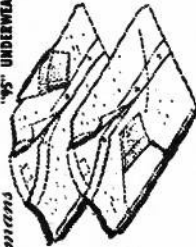
ПЕНМЕН'С
легкове спідне білля

ПЕНМЕН'С
підсорочинки

ПЕНМЕН'С "71"
спідне білля

ПЕНМЕН'С
підштанці та імніфос

ПЕНМЕН'С
робочі скарпетки

ПЕНМЕН'С
спортові скарпетки

ПЕНМЕН'С
бобі сокс

ПЕНМЕН'С
розтяжні коед спортові скарпетки

PENMAN'S No. GP 8-2

СОРОКЛІТТЯ

ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Місяць січень проходив на американському континенті під знаком сорокліття незалежності України. По багатьох штатах США спеціальними декретами губернатори проголосили український день. На урядових будинках столиць штатів вивішено українські синьожовті прапори. По більшості міст США проведені врочисті збори, на яких виступали визначні українці, а також і американські політичні та державні діячі. Президент США Двайт Айзенговер спеціальною телеграмою вітав учасників свята в Нью-Йорку, у якій відзначив, що українці збагатили Америку культурними та духовними цінностями, підкреслив право кожного народу "вільно визначити собі форму правління", а тому він пересилає "найкращі побажання цьому пам'ятному зібранню".

Мер Нью-Йорку особисто відчитав свою проклямацію про установаження українського дня в Нью-Йорку. Основну доповідь зробив президент УНР в екзилі д-р С. Витвицький.

Подібні святкування відбулися в Детройті, Чикаго, Клівленді, Ньюарку, Філадельфії, Міннеаполісі та в інших містах США.

У Канаді центральні святкування відбулися у Вінніпезі, де міститься центральна Комітетів Українців Канади. У святкуваннях взяли особисту участь прем'єр Канади Джон Діфенбейкер, міністер праці Канади українець Михайло Старчевський, сенатори та послы федерального парламенту, прем'єр і послы провінційного парламенту Манітоби та інші визначні канадські державні діячі.

З українців у святкуваннях узяв участь прем'єр в екзилі М. Лівницький. У концерті виступав колишній перший тенор Харківської опери Михайло Голинський, який спеціально виїхав з Торонта.

Такі святкування відбулися по всіх більших і менших містах Канади.

Назверх гарно відбулись святкування і в Торонті. Основну доповідь зробив проф. Ол. Грановський із США. У концерті взяли участь: Ганна Ширей з Нью-Йорку, Стефа Федчук, Гр. Ярошевич, В. Тисяк та Віра і Р. Василенки (художнє читання) з Торонта, а також хор православної катедри св. Володимира під диригуванням Ю. Головка та сумівський хор "Прометей" під диригуванням Л. Тудкевича.

Не пишу рецензії, бо число вже викінчене. Щоб зробити хоч згадку про ці всі події, я му-

ТОРОНТО — УВАГА !

В лютому місяці ц. р. в Торонто
буде поставлено:

Іван Кочерга

"ФЕЯ ГІРКОГО МИГДАЛЮ"

Комедія на 4 дії.

Постава: Ростислав Василенко.

Художнє оформлення: проф. Іван Кубарський.

Участь бере ансамбль з 19 осіб.

СЛІДКУЙТЕ

ЗА ДОКЛАДНИМИ ОГОЛОШЕННЯМИ.

сів затримати друк і дещо викинути з готового вже числа.

Скажу тільки, що не смів В. Тисяк так виступати в дуєті з С. Федчук на такому святі. Не смів.

Не сміли також організатори свята у програмі робити помилки (не тих авторів написали коло творів), щоб потім вибачатись. Не личить також на такому святі робити рекляму для продажу книжки поезій — це доказ культурної нікчемності.

Не можна також ховати від слухачів авторів творів, а також зроблено двічі: С. Федчук дуже добре проспівала чудовий твір М. Фоменка на слова В. Сосюри "Любіть Україну", але авторів твору перед слухачами утаєно. Коли вони обидва такі негідники, що їх при людях негарно згадувати, то чого включаєте їх твори в програму? Як такі речі назвати?..

Друге: сумівський хор під керуванням Л. Туркевича виконав партизанську пісню радянського композитора Платона Майбороди "Розлягалися тумани". Пісня чудова, хоч прозвучала вона дуже убого. У програмі зазначено: "Розлягалися тумани, повстанська пісня", а хто автор слів і музики — це "бандерівський секрет, военная тайна..." Але я ту "тайну" зраджу: це повоєнна продукція одного з визначних молодших радянських українських композиторів Платона Майбороди, а текст одного з радянських же орденоносних поетів.

Якби був бандерівцем, то написав би: сумівський хор "Прометей" ширить комуністичну блекоту, пропагує більшовизм на святі сорокріччя української державності, "доки ж наша громадськість це толеруватиме", більшовицькі гангстери, поплентачі Москви і т. д. і т. д.

Але поскільки я не бандерівець, а порядна й розумна істота, ім'я якій людина, то я так, звичайно, не скажу. Я тільки запитаю Л. Туркевича (хто ж питає щось бандерівців?...), чому він ховає автора пісні? Йому так робити не личить — він знає, що таке авторські права і які моральні засади зобов'язують виконавців. Тішусь, що Л. Туркевич намагається оновити репертуар, що він використовує все якісне і придатне до використання. Робить і далі так, пане професоре, але будьте чесні з собою і з вашими слухачами: рахуйтесь не тільки з вашими працедавцями, а й з усіма людьми.

Не можу я бути захоплений і доповіддю проф. О. Грановського. Шановний професор — дуже заслужена людина в науці, відомий поет старої школи, врешті, він один з наших співробітників. А все ж таки ювілейну доповідь я б так не будував: у доповіді було чимало поезії, а ще більше "політики". "Політика" виявилась у страху перед політикою. Цей страх і привів доповідча до того, що говорячи про 4-ий Універсал, він не згадав жодного з його творців. Навіть Симона Петлюру не згадано, а не то що академіка М. Грушевського чи В. Винниченка. А як би почував себе шановний доповідач, якби хтось зробив доповідь про його ж дослідження і вивчення шкідливих комах на американському континенті і не згадав його імені? Чи, скажемо, якби він себе почував, колиб хтось зробив доповідь про книжку його поезій "Іскри віри" і в страху перед "політикою" не згадав імені автора її?

І що чоловік не зробить, щоб уникнути “політики”, дотримати “соборности” і щоб було “лихо тихо”!.. Але й вік людини також щось має значити, і що робить якийсь нікчемний бандерівчик, того не сміє робити поважна людина.

Був і другий доповідач — І. Вараниця з ЛВУ. Цей уже не уникав політики, а стовідсотково скористав з нагоди промовити до яких трьох тисяч людей так, як веліла йому його партія. Він, — для людського ока, — згадав С. Петлюру, але тут же додав, що правою рукою в нього був Є. Коновалець (а відомо ж, яка ціна людині без правої руки!), поважно запевняв присутніх, що завершення 4-го Універсалу (чи хоч продовження його!) сталося... 30 червня 1941 р. у Львові. На щастя при цьому не посмів згадати Я. Стецька, але покійний Р. Шухевич вийшов яскравішим, ніж Симон Петлюра. І прийвні в залі не знали, що святкується сьогодні: чи 40-річчя 4-го Універсалу Центральної Ради, чи 17-ліття 30 червня 1941 року...

Якщо хтось подумає, що це сталося випадково, то він помилиться. За кілька днів перед святом у Торонті відігралася трагікомедія. Поставили її на українській сцені бандерівці: як і завжди, вони погодились на участь у святі, а потім відмовились. Голова ділового комітету, д-р С. Росоха, узяв та й видрукував афіші, летючки і програмки без згадки про ЛВУ. Бандерівці захвилювались. Пішли назад і почали проситись. КУК поступився (чого не зробиш ради соборности та єдності!..) — все передрукували, видавши на передрук чималі кошти. Представникові ЛВУ дали слово на святі, щоб він, замість говорити про день української самостійности, міг говорити про 30 червня 1941 року. І за це ще й заплатили добре — дали ЛВУ і її “братнім організаціям” 25% з прибутків!

Підготовка до дискредитації свята 40-річчя української самостійности на сторінках “Гомону України” ведеться давно. Ще 7 січня ц. р. в цій газеті були видруковані резолюції 7-ої конференції ЛВУ. В одній з них сказано так:

“В наступних 1958-9 роках припадають великі роковини нашої історії: 40-річчя 22 січня, тобто самостійности і соборности української держави, 20-річчя від смерти засновника ОУН і першого голови проводу ОУН — полковника Є. Коновальця та 25-річчя голодової облоги України.

Конференція закликає Відділи і членство ініціювати та організувати національні маніфестації

для відмічення цих роковин.”

Як бачимо, тут скидано все в одну купу, щоб тільки якось затушувати 40-річчя 4-го Універсалу Центральної Ради.

Пропозицію УНРади скликати у 1958 році Конгрес вільних українців та ж конференція рішуче відкидає таким пунктом своєї резолюції:

“Конференція стверджує, що проект УНРадівських кіл відбути в 1958-59 роках на північно-американському континенті одну спільну маніфестацію, не може бути прийнятий тому, що за тим проектом криється властива мета маніфестації — скріплення авторитету і цілей УНРади, політики якої не схвалюють маси української спільноти поза межами України (мовляв, схвалюють її тільки в межах України... П. В).

Натомість плян відбути Світовий Конгрес для відзначення 40-річчя української державности і з метою створення однієї світової громадсько-політичної репрезентативної установи, треба взяти до уваги”.

Кілька тижнів перед цим у тому ж “Гомоні України” була видрукувана стаття д-ра Дм. Донцова “Про волів і вождів”. Як і все писання тих “вождів”, ця стаття мала своїм завданням дискредитувати творців нашої державности, зокрема автора 4-го Універсалу академіка М. Грушевського. Поруч з тим ставиться в ній ще й інше завдання: ні в якому разі не допустити до політичного об’єднання українців. Ось цитата з цього “патріотичного” твору:

“Як може бути об’єднання з ними, коли вони ноторичних зрадників уважають за “заслужених патріотів”?

Ноторичний — значить загальновідомий, безсумнівний. І цим ноторичним (дуже “вчене” слово!) “зрадником” був саме академік М. Грушевський, який очолював усе те, сорокріччя чого прийшли святкувати і ці ноторичні оплюгавлювачі усього нашого визвольного руху і тих осіб, які його очолювали.

Пригадую собі такий факт. Років вісім тому відділ СУМ-у в Торонті улаштував був Святвечір “без політики”, а “тільки з Богом...” У числі почесних гостей того Святвечора був і я. Довелося мені сидіти поруч з доктором Донцовим. Над центральним столом висів портрет академіка Грушевського (тоді бандерівці ще не мали свого приміщення і це відбувалось в Нар. Домі). Коли ми сі-

DARC

PHOTO
SALON

DARC

PHOTO
SALON

DARC

PHOTO
SALON

Д
А
Р
К

Модерне фотографічне студіо в Чікаго, славне мистецтвом між своїми й чужими.

2059 W. CHICAGO AVE.

CHICAGO, ILL.

NAymarket 1-2254

дали за стіл, то шановний доктор запитав мене:

— Чи вам не гидко буде сидіти в такому товаристві?

Я в своїй простоті “східняцькій” не зрозумів цього “дотепного жарту” і не знав, що сказати.

— Не розумію, пане докторе. Товариство ніби дуже добре: з одного боку ви, а з другого д-р Р. Навпаки, мені буде приємно...

— О, ні! — поблажливо посміхнувся мій співбесідник. — Я не про живих, а про мертвих. Бачите цей портрет? Іронія долі судила мені саме під ним сісти, і я боюсь, щоб цей “патріот” бува не плюнув на мене через свою широку бороду...

Цей “націоналістичний дотеп” мене просто приголомшив. Я аж тоді збагнув усю глибину ненависти наших “націоналістів” до цього епохального вченого і до проводиря нашої Національної Революції, творця нашої нової держави. Це був перший сильний удар по моїй вірі в ОУН. Я вперше цілком усвідомив їх глупоту і політичну сліпоту. Я зблід, але спромігся таки сказати:

— Дозвольте мені сісти під портретом. Вважатиму це за найбільшу честь...

З того часу я в писаннях д-ра Донцова став Швейком... Ще тоді я був остаточно списаний із “вождів” і записаний у реєстр “волів”.

Бандерівці наклали на свято в Торонті свою печать: під їх тиском не висвітлено повністю тієї справді грандіозної події в житті нації, не сказано, хто саме творив і керував державою, сорокріччя якої ми зійшлися відзначити. Вийшло так, що святкуємо роковини державно-політичного акту, соромлячись згадувати імена творців того акту. Політично-безглузде знеособлення важливого відтинку історії стало дійсністю. Факт не тільки винятково шкідливий, а навіть каригідний. Я не вірю, щоб тут діяла “ворожа рука”, як у нас, за більшовицьким зразком, звикли казати. Але я не сумніваюсь, що російським комуністичним окупантам ми більшої прислуги зробити не могли: знищити імена провідників визвольного руху, значить знеособити і знищити рух.

Щось подібне відбувалося і в багатьох інших містах Канади і США. Тому я піднімаю це питання перед громадянством. Ювілейний рік тільки почався. Дещо ще можна napravити.

П. Волиняк

ДО ВСІХ ТИХ, ЩО КУПУЮТЬ НАШІ ВИДАННЯ В КНИГАРНЯХ

Деяким книгарням ми спинили висилання всіх наших видань, деяким спинимо в найближчий час. Дуже просимо передплачувати наші журнали, а не купувати їх, якщо хочете їх мати взагалі.

Справа в тім, що чимало книгарень мають звичку набрати “в коміс” видань і платити за них раз на рік чи на два, або не платити зовсім: мовляв, якось то засохне, суд коштує багато грошей і часу, то Волинякові не окупиться.

Воно й правда: у деяких випадках я кажу: Бог з ним! Сталін у мене більше взяв, та й то дуба дав, а я ще підстрибую й досі! Але рано чи пізно я доведу до відома читачів імена тих наших “спонзорів”.

Те саме й з книжками: дуже прошу вчителів і священників брати книжку безпосередньо з видавництва. У такому разі ви одержите знижку і вчасно матимете книжку. Це не ворожнеча до всіх книгарень, а ці слова продиктовані фактом, що сьогодні матеріальний стан видавництва майже катастрофальний. Він гірший, ніж кілька років тому. Один факт, що нема в продажу читанок “Київ” і “Дніпро” свідчить уже все: я не маю грошей і мені закрили кредит, хоч досі я мав виняткову довіру в друкарнях. Але я маю в книгарнях стільки грошей, що ніяких боргів взагалі не мав би, якби мені вчасно і чесно платили.

Я вже так цим змучений, що обмірковую питання, чи взагалі не відмовитись від продажу в книгарнях журналів і книжок.

Прошу покупців наших видань взяти це все до уваги і не гніватись, якщо в якомусь місті вони не зможуть купити наших видань у книгарнях: звертайтеся безпосередньо до видавництва і все дістанете вчасно і дешево.

В-во “Нові Дні”

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат 10 x 7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір.

Ціна — \$0.90.

РАЙДУГА — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах.

Ціна — \$0.35.

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-ох кольорах.

Ціна — \$0.40.

“СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА” — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10 x 7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах.

Ціна — \$0.35.

“РУКАВИЧКА”, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк.

Ціна — \$0.40.

Замовляти в “Нових Днях”.

ПОЕМА ПРО МОРЕ

(Продовження з стор. 4-ої)

— Спокійніше буде...

— Я спокійна завжди.

— Так. А вчитися тобі... не важко зараз?

— Ні. Навпаки. Зараз, як ніколи, цікаво. Сьогодні лекція професора Грекова. Ось послухати кого!..

У вечірньому гідротехнічному інституті аудиторії тісні. Але молодь не помічає цього, тим більше, що всі вікна відчинені, видно небо й тисячі вогнів на греблі, звідки тількищо прийшли молоді будівельники. Чути гул машин і їх невпинне рокотання.

Інженер Греков читає лекцію. В нього обличчя простого робітника, і це особливо приємно поед-

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

нується з його величезною ерудицією, спрямованістю думки й почуття. Це трудівник Землі читає про Землю...

“... І так, як і сам Дніпро одиничний, одиничним будуть і чотирнадцять його великих гідростанцій, з яких сім — на терені України. Інших, подібних їм, гідротехнічних споруд на Дніпрі не буде цілі тисячоліття. Тому, навіть передбачаючи в техніці майбутнього розумне використання атомної енергії, ми на довгі часи в плануванні своїх урожаїв будемо розраховувати головним чином на наші організовані водні ресурси. Очевидно, і наші нащадки також...”

Катерина і Валерій сидять поруч. Очі виконроба широко розкриті. Слухає він лекцію чи поринув думками в своє неспокійне життя? Що запише він в такому гарячкому темпі автоматично, не дивлячись на папір? Трудно сидіти їм поруч.

По їхніх кадрах, гранично виразних в їх безмовності, підуть у фільмі не тільки слова вченого, який розкриває перед ними глибокий зміст їх покликання. Іноді слова будуть витіснятися їх внутрішніми монологами, які не дають їм спокою.

Слова Валерія: — “Ненавиджу Аристархова. Він сказав мені раз в присутності всіх, що я не будівельник, а поденщик моря, що зі мною не комунізм будувати, а бюрократизм. А мені однаково. Ні, мені неоднаково, я брешу, мені тяжко. Хто я? Що я? Як жаль, що я не інженер-професор, який читає ці розумні лекції. У нього книжки, наукові праці, а що в мене? Нічого. Але я ще покажу себе... Я ожениюсь на його дочці і злечу, злечу, перед мною відкриються всі двері. Чому? Тому що він бог гідромеханізації”.

Греков: — “Кажуть: людство згине від пустелі. Рано чи пізно, їй судилося покрити мертвим саваном всю земну кулю. Земля стане царством засухи — таке її фатальне приречення. І головний фактор у створенні пустелі — людина...”

Слова Катерини: — “Хочу слухати, хочу слухати й не можу. Слова професора щезають, тануть. Чому? Тому що я ображена. Мене принизила холодна, зрадлива людина. Мені говорять: він добрий, розумний, працьовитий. Він не винен у своїй душевній сліпоті. Винні у всьому жінки, що втратили своїх чоловіків на великій війні. Це вони, нещасні вдови, розбестили його серце, вимагаючи від нього... Ні, не вірю я, що він не винен...”

Вона пише на блокноті: “Я бачу свою матір-героїню, розп'яту на груші жорстокими фашистами. Защо? За кого? За всіх нас... і за тебе”.

Мовчки кладе блокнот неред Голиком. Той мовчки пише грубий знак запитання і приписує: “Товариші, підвищуйте свідомість. Треба дивитися вперед”.

Катерина прочитала повчальну відповідь. Пише: “Дивлюсь — не бачу там тебе...” Невистачає повітря. Хоче піти з аудиторії.

Швидко виходить.

Лектор. Голос натхненний: — “Ми покликані історією для інших справ. Ми покликані захистити народи від невіри в свої сили, вказати їм розумні шляхи буття. Там, де сонце, вода й земля перебувають в дисгармонії багато тисяч років, — створити моря, а з тих морів провести по степах і пус-

НОВІ ДНІ, ЛЮТИЙ, 1958

телях нові ріки, глибокі й чисті, як наша мрія”.

Такого руху, як цей вечір, ще не бачили на будівництві. Іде перекриття прорану Дніпра. Безупинним потоком, здіймаючи пилюку, несуться гучні самоскиди. Всі механізми в дії. Кравчина забув про свою втому, хоч він уже кінчає зміну. Він теж один з художників цієї великої панорами. Злагоджений потік машин, грім екскаваторів на каменоломах, плавний рух будівельних кранів в урочистій темносиній висоті, сигнали, світло, гуркіт падаючих у воду кам'яних глиб і плескіт шалених вод, затиснених камінням, хвилює й радує його.

А на греблі, на найвищій будівельній точці — весь зір і слух — працює крановий машиніст. З ним син — хлопчисько, той самий Михайлик, що бачив на могилі похорон скитського царя. Під час повороту крана кабіна наче швидко ширяє над землею і річкою, розкриваючи справа наліво і зліва направо незвичайної краси вечірню панораму будівництва.

Михайлик зачарований. Цієї краси вистачить йому на все життя.

Колись, може, стане він інженером на таких будовах, про які й подумати сьогодні не можна, але ця краса для нього перша. Це перша картина світу, яка окрилила його дитячу уяву. Тільки батько його трошки втомився, тому й розмова з батьком якось не клеїться:

— Тату, а на Марсі теж такими кранами канал робили?

— Так, очевидно, такими.

— І екскаватори крокуючі там?

— Так.

— А ми полетимо з тобою?

— Куди?

— На Марс.

— Чого? Там теж людям не мед. Холодно. Істи чортма. З квартирами біда. Одна назва, що марсіани.

— У нас краще на Землі?

— Не знаю, синку. Як кому. Працювати скрізь треба... Краще ми на Єнісей поїдемо або на Кременчук.

Катерина стоїть коло Дніпра. Незліченні зірки сяють у воді.

Непомітно вона входить у воду кроків на чотири. Захитались найближчі зірки.

Здалеку, з боку Козацького острова, долинає тихий спів, і музика, і невгамовний гуркіт земснаряда, а над співом і музикою чути в дикторському тексті її голос:

— Скажи, річко... І ви скажіть, зорі золоті, де мій любий? Невже нема його й не було? Невже я осліпла і видумала те, чого нема в житті, що тільки в піснях є і в старих книгах?.. Чого болить душа моя? Я вся знесилена. Робота валиться з моїх рук. На лекціях нічого не чую. Поруч він, а вже нема його...

Вона дивиться в тузі на перекинута у воду зоряне небо.

На обличчі ні кровинки. Прекрасне тіло її вже прийняла вода, тільки очі спрямовані ще до зірок.

— Річко моя... Ой, як мені жаль, як страшно мені...

Ніколи ще страждання так гостро не вражало її. Сплеснувши руками, вона глухо затужила.

— Ей! Катю, це ти? — почувся раптом гучний, веселий голос.

— Я. Здрастуйте.

До берега наближається самоскид Кравчини.

— По фігурі впізнав. Мрієш на фоні природи?

— Умивалась я... і задивилась, — з привітною посмішкою відповідає Катерина. — Гарно як, дивиться!

— Ну, що тут? Ти б подивилась на перекриття, — от де краса! Машин, каміння!.. Грому! І Дніпро реве та стогне, ну, просто як у Тараса Шевченка чи в того, як його...

Зупинивши машину у воді, Кравчина скинув запилену сорочку і починає вмиватися. Тільки не чути вже ні плескоти води, ні слів його, ні сміху. Освітлений вогнями, підходить пароплав "Тарас Шевченко", наповнючи простори могутнім своїм басом.

Під'їжджаючи до дому разом з Катериною, Кравчина помічає світло і рух в домі. "Що б це могло значити? Невже Марія повернулась з родильного дому? І коли вона встигла родити? Вчора ж увечері він був у неї!"

— Маріє, серденько, здорова! Вже?

— Здорова.

— Сьогодні цілий день я думав про тебе

— І я.

Очі Марії сяють радістю. Він розуміє, що все гаразд.

— Все гаразд?

— Так. Дуже. дуже.

— А я, розумієш, їду з письменником, дивлюсь:

— Катя стоїть у Дніпрі, любить природою життя.

Кравчина щасливий, тому що вона теж щаслива. Вся його маленька хата наповнена щастям

— Ну, дай мені його. Хлопчик?

— Хлопчик.

Чарівним материнським рухом вона передає чоловікові дитину.

— Це Валерик, батьку, — хором говорять діти.

— Ми вже назвали його Валериком.

— Да? Тепер скрізь Валерики пішли... — Кравчина дбайливо приймає дитину. — Синочку! Здрастуй! Се ти? Появився на світ? Ой-ой-ой!.. Маріє! Як гарно! Ненаїне гілочка виросла з мого серця. І сам я наче народився заново четвертий раз. Хлопчику мій... Хто ти? Хто він? Товариші... Може, це народився видатний талант? Га? Може, це новий світоч людства? Адже у світочів людства теж були батьки й матері? І небо зоряне було, і любили, і жаліли одне одного...

Таких слів Кравчина ніколи не промовляв. Навіть коли народився перший хлопчик, слова були інші і була інша радість, — так виріс він за ці роки будови. Та, можливо, і взагалі ні тоді, ні зараз він і самих слів оцих не промовляв, і тільки душа його була наповнена родісним відчуттям великого змісту життя. І ця радість передавалася всій хаті, бо, коли промовлялись чи думались і рвались назовні ці його слова, біла хата, в якій усім речам гріш ціна, вся заповнилась музикою народження людини і величання матері. В цю музику вплелася

мелодія хоралу, тихого й близького, ненаїне співали тут же в хаті і в сінях жінки. Чи се вони дійсно співають? Так, співають. Аж ось новонароджений починає плакати.

— Ви чуєте? Співає...

— Таж воно плаче, — говорить Марія.

— Хто?

— Мале. Аджеж воно почало плакати, — кажуть жінки.

— Перестаньте! Чому йому плакати?! — Кравчина протестує. — Це не плач. Це клич! Зовсім інше. Це він з криком востає в майбутнє життя. Чуєте? — Підспівує в тон плачущій дитині...

Всі підхоплюють і починають співати.

Тільки дві жінки, радіючи разом з Марією і підспівуючи, так сплакнули, не перестаючи посміхатись, що на них неможливо дивитись. Це вдови і серед них покинута Катерина.

Кравчина помічає все. Підходить близько і дуже тихо каже:

— Все бачу, Катерино.

— Батькові не кажіть, — ще тихше просить Кравчину дівчина крізь сльози.

— Серденько, не ображайся, — напишу: стояла, брате, твоя дівчинка в Дніпрі... умивалась...

У дощаним приміщенні інженера Грекова іде оперативна нарада. Обстановка ділова. Вздвож стін рисунки, розрізи, схеми. Накурено. Сидіти ніде, тут довго засідати не прийнято. В кінці наради, коли всі вже починають говорити, Греков дає останні розпорядження, готовий вже податись кудись на ділянку.

— Ні, ні, це вже ви відповідаєте, ви, як кажуть, вождь геодезії. І я буду питати з вас, будьте ласкаві.

— Припиніть шум! Хто там шумить в коридорі?

Шум не припиняється. Люди входять і виходять. Деякі продовжують розмовляти один з одним, викреслюючи пальцем у повітрі якісь схеми і уважно слідкуючи за повітряними рисунками. Інші, нахилившись, розмовляють за столом, викреслюючи щось олівцем у блокнотах.

— Ну, поїхали!..

— Перестаньте, перестаньте, — Греков продовжує ще докоряти інженеру Тихому, який не зробив чогось вчасно. — Ні за яку фігуру, вищу від вас рангом, не сховаєтесь! Ви командир, і ви будете відповідати... Скоротіть підготовку.

— Спробую.

— Я думаю, вам потрібно обов'язково вписатися в п'яте.

— Ні...

— Труб не вистачає...

— Володимире Петровичу, ви не тікайте!

— Я не тікаю, я прийшов.

(Телефонний дзвінок).

— Так! Греков... Одну хвилину... Тихше...

— Ваша дочка виходить заміж, — почувся раптом з коридора настирливий дівочий голос.

— Не шуміть! Нарада.

— Хто там? Хто це?

Появляється Валя:

— Жениться на вашій доньці.

(Закінчення в наступному числі)

Penman

BALBRIGGAN®

ЛЕГКОВАГА

ПРОВІРЕНОЇ ЯКОСТІ СПІДНЯ БІЛИЗНА

У ВСІХ СТИЛЯХ

А) КОМБІНАЦІЯ по кістки з **КОРОТКИМИ РУКАВАМИ**, Пенмен'с 253 біла, 251 натуральна 223 2-ниткова, біла, 222 2-ниткова натуральна.

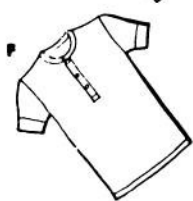
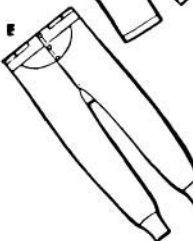
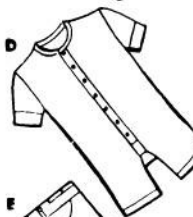
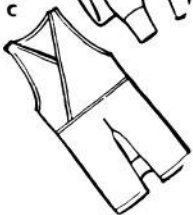
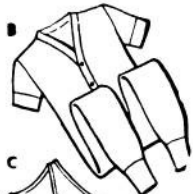
Б) КОМБІНАЦІЯ по кістки, короткі рукави, **ШИЯ В КЛИН**, Пенмен'с 2530 біла, 2510 натураль.

Ц) КОМБІНАЦІЯ по кістки, без рукавів, на один гудзик, **КРИС КРОС** Пенмен'с 253 біла, 251 натуральна

Д) КОМБІНАЦІЯ з короткими рукавами, **ПО КОЛІНА**, Пенмен'с 253 біла, 251 натуральна

Е) ПІДШТАНЦІ по кістки на гудзики. Пенмен'с 253 білі, 251 натуральні, 223 2-ниткові білі, 222 2-ниткові натуральні

Ф) СОРОЧКА з короткими рукавами з гудзиками зпереду. Пенмен'с 253 білі 251 натуральні, 223 2-ниткові білі, 222 2-ниткові натуральні

Г) ПІДШТАНЦІ по кістки, еластичний пояс, **БЕЗ ГУДЗИКІВ**. Пенмен'с 253 білі, 251 натуральні

Г) СПОРТОВІ СОРОЧКИ для чоловіків і хлопців

І) ПІДСОРОЧИНКИ для чоловіків та хлопців, гладкі або в пружки

Й) КОРОТКІ ПІДШТАНЦІ для чоловіків і хлопців, гладкі або в пружки.

**ЖАДАЙТЕ ЗАВСІДИ МАРКУ ПЕНМЕН'С.
ЇЇ ВИЩА ЯКІСТЬ ТА ВИЩА ВАРТІСТЬ ВАМ
ОПЛАТИТЬСЯ**

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: RO. 9-7193

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

А. Любченко — Щоденник. Ч. I	0.80
Діма, Росяні зорі, поезії	0.40
В. Русальський — Після облоги міста	0.40
В. Стефаник — Вибране	0.35
П. Горотак — Дияболічні параболи	0.40
В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу	0.50
М. Івченко — Напоєні дні	0.30
А. Кашенко — Під Корсунем	0.60
П. Карпенко-Криниця — Підняті вітрила	0.40
Б. Олександрів — Мої дні	0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок	0.30
П. Волиняк — Земля кличе	0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом	0.20
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козака	0.40
О. Стороженко — Оповідання	0.35

При замовленні на \$10.00 і вище — опуст 25%.

Замовлення й гроші слати:

NOWI DNI

Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

До уваги любителів кобзарського мистецтва

ГРИГОРІЙ КИТАСТИЙ

виконує в супроводі бандури:

1. Дума про Симона Петлюру.
2. Ой, Січ-Мати — старовинна козацька пісня.
3. Музичний момент — інструментальний твір.
4. Про козака Швачку — історична пісня.
5. Про Дворянку — народня сатира.
6. Пісня-танок — інструментальний твір.

Всі ці твори записані на одну довгограючу (Лонг Плей — 33 з половиною РРМ) пластинку. Ціна її — \$3.00, плюс пересилання: у США — 25 центів, а поза США — 50 центів.

Замовляти:

Н. КУТАСТУ
14114 Chapel Ave.
DETROIT, 23, MICH., USA.

Єдина в Торонті фабрика содової води

Sunnyside Beverege

1068 QUEEN ST. W.

Tel. LE 2-1316.

Виробляє всякі роди води. Вимагайте у своїх крамницях.

Довозимо додому для всяких родинних свят тощо.

Підтримуйте українське підприємство.

Власники:

Н. і В. Вовчуки та О. Петришин.

Приймається передплата на дитячий місячний журнал

СОНЯШНИК

Журнал має 20 сторінок друку, багато ілюстрацій, друкується на гарному папері, кольоровий друк.

Передплата на рік:

Канада — 3.00 дол., США — 3,50 дол.

Австралія й Англія — 20 шіл.

Ціна окремого числа — 30 центів, в Англії й Австралії — 2 шіл.

Замовлення і все листування слати на адресу „Нових Днів”.

УВАГА!

УВАГА!

Кожна українська родина повинна мати
20-томову збірку художніх творів

ІВАНА ФРАНКА

Збірка містить: 115 оповідань, казок та дитячих поезій, 9 повістей, 5 збірок поезій (загально 437 віршів), 14 поем, 7 драматичних творів та ТРИ томи перекладних творів з чужих мов.

Тверда, гарно оформлена полотняна оправа.

Вже вийшли 1-ий, 2-ий і 3-ий томи.

Дуже вигідні умови передплати: при зголошенні передплати ШІСТЬ дол., як аванс на 19-й, та 20-й томи, і по три дол., після одержання кожного тому. 19-й та 20-й томи одержите за рахунок згаданого авансу.

Якщо Ви хочете мати збірку художніх творів Івана Франка вільну від будь-якої державної чи партійної цензури, вільну від тенденційного добору художніх праць поета, незасмічену комуністичними коментарями та поясненнями, збірку художніх праць Івана Франка ніким не спотворених, передплатіть 20-томову збірку художніх творів Івана Франка, що її видає Товариство “Книгоспілка” в Нью-Йорку.

Не відкладайте. Зразу ж зверніться у справі передплати або до найближчої української книгарні, або безпосередньо до нас на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.
68 East 7th St.
New York 3, N. Y., U.S.A.